

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 5 VE 6
YAŞ GRUBU ÇOCUKLARININ BENLİK KAVRAMLARININ
ÇEŞİTLİ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem SARICA

061104108

Danışman:

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Çiğdem ÖZCAN

İstanbul, Şubat 2010

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 5 VE 6
YAŞ GRUBU ÇOCUKLARININ BENLİK KAVRAMLARININ
ÇEŞİTLİ SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLERE GÖRE
İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özlem SARICA

061104108

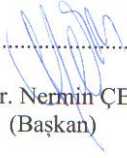
Danışman:

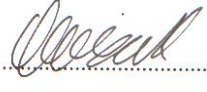
Yrd. Doç. Dr. Zeynep Çiğdem ÖZCAN

İstanbul, Şubat 2010

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

09.02.2010 tarihinde tezinin savunmasını yapan Özlem SARICA'ya ait "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramlarının Çeşitli Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Gelişim Psikolojisi Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Nermin ÇELEN
(Başkan)

Prof. Dr. Ozana URAL
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Zeynep Çiğdem ÖZCAN
(Üye)
(Danışman)

ÖZET

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocuklarının benlik kavramlarının, çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. İlişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilen araştırmanın evrenini, İstanbul ili Ataşehir ilçesine bağlı Yahya Kemal Beyatlı İlköğretim Okulu ve Özde Çocuk Yuvası'nda anasınıfına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem, evrenden seçilen, 72'si kız 70'i erkek olmak üzere, 142 çocuktan oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, Cicirelli (1974) tarafından okul öncesi (3-6 yaş) çocuklar için geliştirilmiş olan Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği (Purdue Self Concept Scale For Children) ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni benlik kavramıdır. Bağımsız değişkenleri ise; cinsiyet, yaş, annenin çalışma durumu, kardeş durumu, aile türü, anne-baba birliktelik durumu, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, okul öncesi kuruma devam süresi ve okul öncesi kuruma başlamadan önce bakım veren kişiler oluşturmaktadır. Verilerin analizi; bağımsız değişkenlerin iki kategorili olduğu durumlarda İlişkisiz Grup t-Testi ve Mann Whitney-U Testi, bağımsız değişkenlerin üç veya daha fazla kategoriye sahip olduğu durumlarda ise Kruskal Wallis-H Testi kullanılarak yapılmıştır.

Araştırma, çocukların benlik kavramı puanlarının; cinsiyet, yaş, aile türü, anne-baba birliktelik durumu, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu ve okul öncesi kuruma devam süresine göre anlamlı fark gösterdiğini; okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi, kardeşe sahip olma ve annenin çalışma durumuna göre anlamlı fark göstermediğini ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Benlik Kavramı, Çocuk, Eğitim, Okul Öncesi.

ABSTRACT

In this research, the self concepts of 5 and 6 year-old children who are attending pre-school educational institutions, were examined according to various socio-demographic variables. The research was performed in accordance with the correlational survey model. 5 and 6 year-old children attending Yahya Kemal Beyatlı Elementary School and Özde Day Care Center in Ataşehir county of Istanbul, are the population of the research. The sample consists of 142 children (72 girls and 70 boys) that have been chosen from the population.

The data of the research were collected using Purdue Self Concept Scale For Children, developed by Cicirelli (1974) for pre-school (3-6 years old) children and Demographic Information Form, developed by the researcher. Dependent variable is self concept and independent variables of this research are: Gender, age, whether the mother is working, having a sibling, family type, whether the mother and the father are together, education level of the mother, education level of the father, attendance period to the pre-school institution and the person/people who looked after the child before enrolling to the pre-school institution. In order to analyze the data, the t-test and Mann Whitney-U test have been applied for the independent variables that had 2 categories and Kruskal Wallis-H Test has been applied for the independent variables that had 3 or more categories.

The results of this study have shown that; there was significant difference between the self-concept points of the children, according to gender, age, whether the mother and the father are together, education of the mother, education of the father and attendance period to the pre-school institution and; there is no significant difference between the self-concepts of the children, according to person/people who looked after the child before enrolling to the pre-school institution, having a sibling and whether the mother is working.

Keywords: Child, Education, Pre-School, Self Concept.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii

BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Benlik Kavramının Tanımı	2
1.2. Benlik Kavramına İlişkin Kuramlar	3
1.2.1. William James ve Benlik Kavramı'nın Psikolojiye Konu Oluşu	3
1.2.2. Charles Horton Cooley ve Ayna Benlik Kuramı	4
1.2.3. George Herbert Mead ve Toplumsal Benlik Kuramı.....	5
1.2.4. Sigmund Freud ve Psikanalitik Kuram.....	6
1.2.4.1. Erich Fromm ve Hürmanistik Psikanaliz.....	8
1.2.4.2. Karen Horney ve Bütüncül Yaklaşım.....	9
1.2.4.3. Harry Stack Sullivan ve Kişilerarası İlişkiler	10
1.2.4.4. Carl Gustav Jung ve Analitik Psikoloji	10
1.2.4.5. Alfred Adler ve Bireysel Psikoloji	13
1.2.4.6. Gordon Allport'un Personalistik Psikolojisi ve 'Proprium' Kavramı....	14
1.2.5. Hürmanistik Psikolojinin Benlik Kavramına Yaklaşımı	14
1.2.6. Kültürel Psikoloji'de Benlik Kavramı	17
1.3. Benliğin Diğer Boyutları.....	18
1.3.1. Benlik Saygısı.....	18
1.3.2. Öz Yeterlilik.....	19
1.4. Okul Öncesi Çocuklarda Benlik Kavramı ile İlgili Yapılmış Çalışmalar	19
1.5. Problem.....	22
1.6. Alt Problemler	23

2. Araştırmanın Önemi.....	24
3. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	25
4. Varsayımlar	25
5. Tanımlar	25
 BÖLÜM II	 27
YÖNTEM.....	27
2.1. Araştırma Modeli.....	27
2.2. Evren ve Örneklem.....	28
2. 2. 1. Örneklemen Demografik Özellikleri.....	28
2.3. Veri Toplama Araçları.....	32
2.3.1 Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği.	32
2.3.1.1. Ölçeğin Standardizasyon Çalışması.....	33
2.3.1.2. Ölçeğin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması	34
2.3.2. Demografik Bilgi Formu	37
2.4. Verilerin Toplanması.....	37
2.5. Verilerin Çözümlemesi	38
 BÖLÜM III.....	 39
BULGULAR VE YORUM	39
3.1. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Belirlenmesine İlişkin Bulgular	39
3. 2. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	39
3. 3. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	40
3.4. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	41
3.5. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	42

3.6 Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Aile Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	43
3.7. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	44
3.8. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	45
3.9. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	46
3.10. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Başlamadan Önce Çocuğa Bakım Veren Kişi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular	47
BÖLÜM IV	48
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	48
KAYNAKLAR	52
EKLER.....	57
EK-1: PURDUE ÇOCUKLAR İÇİN BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ.....	57
EK-2: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	60

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Cinsiyeti Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	28
Tablo 2. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	28
Tablo 3. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Annenin Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	29
Tablo 4. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Kardeş Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	29
Tablo 5. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Aile Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	29
Tablo 6. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	30
Tablo 7. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	30
Tablo 8. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Kuruma Devam Süresi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	30
Tablo 9. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Kuruma Başlamadan Önce Bakım Veren Kişi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri.	31
Tablo 10. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin Genel Toplam İçin İç Tutarlılık Katsayıları.	34
Tablo 11. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin Madde Toplam ve Madde Kalan Değerleri.	35

Tablo 12. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin Üst ve Alt Gruplar Arası Farkını Test Etmek İçin Uygulanan Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları.	36
Tablo 13. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları.	40
Tablo 14. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları.	41
Tablo 15. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları.	42
Tablo 16. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları.	42
Tablo 17. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Aile Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları.	43
Tablo 18. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları.	44

Tablo 19. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları. 45

Tablo 20. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Devam Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları. . . .46

Tablo 21. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Başlamadan Önce Çocuğa Bakım Veren Kişi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları. 47

BÖLÜM I

GİRİŞ

Kişilik gelişiminde erken çocukluk döneminin önemi, bugüne kadar yapılan çok sayıda araştırma ile ortaya konulmuştur. Bu dönemde çocuğun gelişimine etki eden pek çok faktör vardır ve bu faktörlerin, çocuğun kişiliğini ne şekilde etkilediğinin araştırılması, gelişim sürecini anlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Çocuğun kendine ilişkin duygu ve düşünceleri, kişilik gelişimini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Bu duygu ve düşünceler, çocuğun benlik kavramının birer unsurudur. Benlik, kişinin yaşadığı deneyimler ile oluşup şekillenen bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Çocuk, dünyaya geldiğinde kendisini diğerlerinden ayırt etme şansına sahip değildir. Doğumundan itibaren sosyal çevre ile sürekli etkileşim içinde olan çocuk, bu etkileşimler arttıkça, hem kendine hem de yakın çevresindekilerin onu nasıl gördüğüne ilişkin fikirler oluşturmaya başlamaktadır. Yani benlik, doğuştan var olan bir yapı değil, deneyimler sonucu edinilen ve sonradan gelişen bir yapıdır (Cevher ve Buluş, 2006: 29).

Benlik kavramı, çok sayıda psikolog, sosyolog ve filozof tarafından ele alınmış ve üzerine çeşitli kuramlar oluşturulmuştur. Benlik kavramını detaylı olarak inceleyen ilk araştırmacı, William James'tir. James'in 1890 yılında yayımlanmış olan "Principles of Psychology" adlı eserinde benlik konusuna detaylı bir şekilde yer vermesi ile, benlik kavramı ilk kez psikoloji literatüründe yer almıştır. (Yıldız, 2006).

Okul öncesi dönemin, benlik kavramının gelişmesinde en önemli dönem olduğu ifade edilmektedir. Bu dönemdeki yaşantılar ve edinilen davranışlar, çocuğun kişiliğinin oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Çocuğun bu dönemde en fazla

etkileşimde bulunduğu kişilerin aile bireyleri olduğu göz önüne alındığında, aile yaşantılarına ilişkin faktörlerin, çocuğun kişiliğinin ve dolayısıyla benlik kavramının oluşumunda büyük bir etkisi olduğu görülmektedir. (Güven vd, 2004; Akt: Turaşlı, 2006).

Benlik kavramı konusunda yapılan araştırmalara bakıldığında, bunların büyük bir çoğunluğunun, ergenler ve yetişkinlerin benlik kavramlarını konu aldığı görülmektedir. Özellikle ülkemizde yapılan çalışmalar, okul öncesi çocukların benlik kavramları hakkında fikir edinebilmek için yeterli değildir. Bu araştırma, kişinin gelişiminde kilit rol oynayan benlik kavramını incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramlarının, çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre (yaş, cinsiyet, aile türü, kardeş durumu, anne-baba birliktelik durumu, anne-baba eğitim durumu, anne çalışma durumu, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi ve okul öncesi eğitim kurumuna başlamadan önce bakım veren kişi) incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.1 Benlik Kavramının Tanımı

Benlik kavramı, Antik Yunan felsefesi döneminden bugüne dek, çok sayıda araştırmaya konu olmuştur. Benlik kavramının tanımı, kavramı inceleyen kuramcıların eğilimlerine göre farklılaşmakla birlikte, pek çok kuramcı, benlik kavramını “*Kişinin, kendi kişiliğini tasvir etmesi*” olarak tanımlamaktadır. Bireyin farkında olduğu, yani algılayabildiği tarafı veya parçası olarak nitelendirilen benlik, aynı zamanda kişinin bilinçli bir şekilde kendi varoluşu olarak adlandırabildiklerinin de toplamıdır. Bunun yanında, benlik kavramının, fiziksel, sosyal ve bilişsel olmak üzere, üç boyuttan oluştuğu da ortaya konulmuştur (Harter, 1998; Bracken, 1996).

Kagen, Moore ve Bredekamp’a göre benlik kavramı, “*sosyal ve duygusal gelişimin dayandığı temel*” olarak ele alınabilir. Benlik kavramı, yalnızca yetişkinlere değil, gençlere de uygulanabilen bir düşüncedir. Çocuklarda ise benlik kavramı, çocukların kendi değerlerine ve yeteneklerine ilişkin farkındalıkları çerçevesinde ele alınabilir (Harter, 1998; Bracken, 1996).

Benlik kavramının oluşmasına ilişkin genel görüş, kişinin, doğuştan gelen olumlu ya da olumsuz bir benlik kavramına sahip olmadığı yönündedir. Araştırmalar, benlik kavramının doğumdan itibaren şekillenmeye başlayıp, genellikle orta çocukluk döneminden önce de tamamlandığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla erken çocukluk dönemi, benlik kavramının gelişiminde en kritik dönem olarak kabul edilmiştir. Başlangıçta benlik kavramı, anne-baba ile kurulan etkileşim ile ortaya çıkmaya başlamakla beraber, daha sonra, çocuğun yaşadığı deneyimler ve öğretmeni ile kurduğu etkileşim gibi faktörler, genel bir benlik kavramının oluşmasında önemli rol oynamaktadır. Okul öncesi eğitimin giderek yaygınlaşmasıyla, erken çocukluk eğitiminde yaşanan deneyimler de, benlik kavramının gelişmesinde önemli bir faktör olarak öne çıkmaya başlamıştır (Ravid ve Sullivan-Temple, 1992: 5).

1.2 Benlik Kavramına İlişkin Kuramlar

Benlik hakkında günümüze kadar pek çok görüş ileri sürülmüş, araştırmalar yapılmış ve böylece çeşitli tanımlamalara ve kavramsallaştırmalara gidilmiştir. Kavramla ilişkili sorular Yunanlılara, özellikle Aristo'ya dayanmakta ve Aristo'nun psikoloji ve diğer konular hakkındaki yazılarında yer almaktadır. Aristo'nun, insan davranışlarının fiziksel ve fiziksel olmayan yanını ayırt etmesi, diğer filozofların bilinçliliğin, düşüncenin ve bilginin doğası hakkında kuramlar geliştirmesine rehberlik etmiştir.

Daha sonra psikoloji kuramlarında da yer almaya başlayan benlik kavramı, pek çok önemli kuramcı tarafından ele alınmıştır. Bu bölümde, bu kuramlardan bazıları incelenecektir.

1.2.1 William James ve Benlik Kavramı'nın Psikolojiye Konu Oluşu

Benlik kavramını sistemli olarak inceleyen ilk psikolog, William James'tir. William James, kişinin benlik kavramının iki bölümden oluştuğunu öne sürmüştür: "bilen benlik" ve "bilinen benlik" (the "I" and the "Me" self). Bu yapı içinde "bilen benlik" *özne*, "bilinen benlik" ise *nesne*dir. James'e göre, bilimin konusu olabilecek benlik boyutu, "bilinen benlik" boyutudur. "Bilinen benlik", "*kişinin kendine dair objektif olarak bildiği her şeyin deneysel bir bütünü*" olarak tanımlanmaktadır (Erdmann, 2006).

“Bilinen benlik”, “benlik kavramı” olarak bilinen kavramı oluşturmak için geliştirilir. Bu benlik kavramının, birbirinden bağımsız ve hiyerarşik yapıda olan üç bölümden oluştuğu düşünölmektedir. En az öneme sahip olan “maddesel benlik (material self)”, “*kişinin sahip olduklarının yanında, benliğin bütününe*” odaklanır. James, bireyin maddesel olarak sahip olduğu yaşantıların sadece bedeninden ibaret olmadığını, aynı zamanda evi, ailesi ve çevresindeki fiziksel nesneleri de kapsadığını belirtmiştir. (Cevher ve Buluş, 2007: 53; Bracken, 1996).

İkinci bölüm olan “sosyal benlik (social self)”, “*başkalarının algıladığı özellikler*” olarak tanımlanmaktadır. Burada, başkalarının kişiye ilişkin değerlendirmelerinin sonucu, kişinin, kendinin farkında olması söz konusudur. James’e göre, “*başkalarının kişiyi nasıl gördüğüne ilişkin değerlendirmelerinin sonucu kendinin farkında olması, kas gerginliği kadar gerçektir.*” (Harter, 1998; Cevher ve Buluş, 2007: 53).

Üçüncü ve en önemli bölüm ise, “tinsel benlik (spiritual self)”tir. Tinsel benlik, “*kişinin düşünceleri, mizacı ve değer yargılarından*” oluşur ve kişinin kendini nasıl algıladığını, nasıl değerlendirdiğini ifade eder. Bu üç katman, hepsi tam bir benlik algısı ile sonuçlanan bir çelişkiler ve uyumlar sistemi yaratmak için bir araya gelmektedirler (Harter, 1998).

1.2.2 Charles Horton Cooley ve Ayna Benlik Kuramı

“Ayna Benlik” kavramı ilk olarak, Cooley (1902) tarafından, “İnsan Doğası ve Sosyal Düzen (Human Nature and Social Order)” adlı kitabında ortaya atılmıştır. Bu kavramın temelinde, kişinin, başkalarının kendisine ilişkin düşüncelerini içşelleştirdiği görüşü yer almaktadır (Cevher ve Buluş, 2007: 53).

Cooley(1902)’ye göre, kişinin kendisi hakkındaki duygu ve düşüncelerinin çoğu, çocukluk döneminde onu etkileyen diğer insanlarla ilişkileri sonucunda oluşmaktadır. Cooley, gösterilen değerin, algılanan değere bağlı olarak geliştiğini ileri sürmüştür. Böylece, diğerlerinin kendileri hakkındaki görüşlerinin olumsuz olduğunu düşönenler, kendileri hakkında olumsuz düşönceler geliştirirler. Örneğın, kişi, insanların kendisini çirkin bulduğunu düşünüyorsa, kişi de kendisi çirkin olarak

görür. Cooley'in bu görüşü, James'in "sosyal ben (social me)" olarak adlandırdığı, benliğin ikinci bölümü ile benzerlik göstermektedir. Bazen tek bir kişinin görüşü, ayna benliği harekete geçirmek için yeterli olabilmektedir. Bu durum, genellikle, söz konusu kişi ile duygusal bir bağ mevcut olduğunda (aile bireyi, arkadaş gibi) ya da bu kişi, daha yüksek bir sosyal statüye sahip olduğunda gerçekleşmektedir. Bunun yanında, Cooley'nin çizdiği benlik kavramı, tamamıyla pasif bir yapıya sahip değildir. Aksine, Cooley, diğer insanların görüşlerinin, kişi tarafından sıklıkla filtrelendiğini öne sürmüştür. Özellikle olumsuz görüşler söz konusu olduğunda, kişi, bu görüşlerden etkilenmeyi reddedebilmektedir (Wiley, 2009: 102).

1.2.3 George Herbert Mead ve Toplumsal Benlik Kuramı

Mead(1934)'e göre toplumlar insanın; iletişim amacıyla semboller kullanma; kurallar meydana getirme ve davranışlarını diğer fertlerin beklentilerine göre ayarlayabilme yetenekleri üzerine kurulmuştur. Bütün bunlar, benlik kavramının geliştirilmesiyle meydana getirilir. Toplum, tüm bu faaliyetlerin sürekli değişen bir özetidir (Wallace ve Wolf, 2004: 232).

Mead (1934), Benlik ile ilgili iki evre olduğunu öne sürmüştür:

1. "I" (Bireysel Ben)
2. "Me" (Sosyal Ben)

"Bireysel Ben", kişinin "tek" olan ve onu diğerlerinden ayıran yanını ifade eder. "Sosyal Ben" ise, başkalarının kişi hakkındaki görüşlerini ve kişinin bu görüşlere ilişkin farkındalığını ifade eder. Bireylerin çevreleriyle kurdukları ilişkiler, onların benliklerini oluşturur ve biçimlendirir. Mead(1934)'e göre, her bireyin kendine özel arzuları ve ihtiyaçları olmakla beraber, bireyler, başkalarının kendileri hakkındaki düşüncelerini göz ardı edemeyecekleri için, tamamen bencilce davranamazlar. Bu nedenle, bireysel ben ile sosyal ben arasında sürekli bir mücadele vardır ve Mead(1934)'e göre bu mücadele, kişinin, duygularını kontrol altında tutma aracının temelini oluşturur (Wallace ve Wolf, 2004: 235; Wiley, 2009: 103).

"Sosyal Ben"ın kurucu ögesi, "Genelleştirilmiş Öteki (Generalized Other)" kavramıdır. Bu kavram, bireyin önem verdiği "ötekiler"i kapsamaktadır. Ötekiler, kişinin dahil olduğu gruplardır, yani genel anlamıyla toplumdur. Birey,

“Genelleştirilmiş Ötekiler” sayesinde davranışlarının farkına varır ve buradan gelen geri bildirimleri içselleştirir. Kişi, eğer kendi görünüşünün yansımasından memnun değilse, davranışını büyük olasılıkla değiştirecektir. Mead, bunu Cooley (1902) tarafından ortaya atılmış olan “Ayna Benlik” kavramıyla açıklamaktadır. Birey, “Ayna Benlik” ten yansıyan geri bildirimleri içselleştirmektedir. Ayna Benlik, topluma göre şekillenen benliktir ve 3 ögeden oluşmaktadır:

- Bireyin görünüşünün diğer insanlara yansıması,
- Bu yansımanın diğer insanlar tarafından değerlendirilmesinin, bireyde yarattığı etki,
- Bireyin, diğer insanların kendisini “beğendiği” ya da “beğenmediği” duygusuna kapılması (Poloma, 1993: 223).

Özetle Mead, bireyin benlik görüşünün, sosyal çevrenin bir ürünü olduğu ve dil ve toplumun, benlik gelişiminin önemli unsurları olduğu görüşündedir. Çünkü bireyler, etkileşim yoluyla kendilerini, başkalarının onları gördükleri şekilde görmeye başlarlar (Bednar vd, 1992; Akt: Cevher ve Buluş, 2007: 53).

1.2.4 Sigmund Freud ve Psikanalitik Kuram

Freud’un psikanalitik kuramında, benlik konusuna geniş bir yer verilmiştir. Freud, insan davranışının nedenlerini, “Topografik Model” adı verilen bir yöntemle açıklamıştır. İnsan zihninin bir buzdağına benzetildiği bu modele göre zihin; bilinç, bilinçaltı ve bilinçdışı olmak üzere üç ayrı bölümden oluşmaktadır (Atkinson vd, 1996).

- **Bilinç**, kişinin o anki farkındalığını içerir. Algı ve bilgilerin açık seçik izlendiği; duygu, düşünce, tutum, heyecan ve davranışa ilişkin farkındalığın bulunduğu süreçtir.
- **Bilinçaltı**, o anda kişinin zihninde olmayan, ancak çağrılması halinde bilince ulaşabilen bütün bilgileri içermektedir. Dolayısıyla bu bölüm, bilinç ile sürekli olarak bağlantı halindedir.

- Buzdağının, suyun altında kalan ve daha büyük olan kısmı ise **bilinçdışı**nı temsil etmektedir. Bilinçdışı, dürtülerin, arzuların ve kişinin, düşünce ve davranışlarını etkileyen ulaşılmaz anılarının oluşturduğu bir depo olarak tanımlanmaktadır (Atkinson vd, 1996; Yanbastı, 1990).

Freud, topografik modelinin insan kişiliğini açıklamak için yeterli olmadığını keşfetmesinin ardından, “Yapısal Kişilik Modeli”ni geliştirmiştir. Bu model, kişiliği, birbirleri ile etkileşerek insan davranışını belirleyen üç sisteme ayırmaktadır: “İd (altbenlik)”, “Ego (benlik)” ve “Süperego (üstbenlik)” (Yanbastı, 1990).

Kişiliğin en ilkel bölümü olan “id”, yeme, içme, acıdan kaçınma ve haz alma gibi temel biyolojik dürtülerden oluşmaktadır. Freud, cinsel ve saldırgan dürtülerin, kişiliğin yaşam boyunca en önemli içgüdüsel belirleyicileri olduğunu öne sürmüştür. İd’in görevi de, bu dürtülerin hemen doyurulmasına çalışmaktır. İd’in temelinde, dışsal koşullara bakmaksızın haz alma ve acıdan kaçınma dürtüleri yer almaktadır ve dolayısıyla bebeklik ve çocuklukta davranışların temelini id oluşturmaktadır (Geçtan, 1998).

Benlik olarak da adlandırılan “ego”, çocuk, gerçekliğin gereklerini düşünmeyi öğrendikçe gelişmektedir. Ego’nun görevi, organizmayı acıdan korumak ve doyum sağlamaya çalışmaktır. İd’de egemen olan doyum ve haz ilkesine karşılık, burada egemen olan “Gerçeklik İlkesi”dir; dürtülerin doyurulmasının, durum uygun olana kadar ertelenmesi gerekmektedir. Ego, id’in talepleri, dünyanın gerçeklikleri ve süperego’nun talepleri arasında bir aracı konumundadır (Atkinson vd, 1996).

Ebeveynlerin ödül ve cezalarına tepki olarak gelişen süperego, kişinin ahlakî olarak ideal kişi imgesini (“Ego İdeal”) ve vicdanını oluşturmaktadır. Bebeklik döneminde yanlış ile doğruyu, iyi ile kötüyü yalnız kendi dürtüsel doyumuna göre değerlendiren çocuk, iki yaşından itibaren çevreden gelen iyi-kötü, doğru-yanlış gibi değer yargılarını anlamaya başlamaktadır. Anne-baba ya da başka önemli kişilerin neyi onayladıklarını, neyi beğendiklerini ayırt edebilmekte ve onaylanmayan bir davranışta bulunduğu endişe duymaktadır. Freud’a göre bu endişe genellikle bilinçdışıdır ve temelinde anne-baba sevgisinin kaybedilmesi endişesi vardır. Çocuk,

zamanla, hangi davranışların yasaklandığını öğrenmekte ve yasak olan davranışı başkalarının önünde gerçekleştirdiğinde, korku ve utanç duymaktadır. Bu duygular da, süperegonun temelini oluşturmaktadır. Süperegonun insan yaşantısındaki belirtisi, suçluluk duygusudur. Freud’a göre, anne-baba standartları çok katı ise, kişi suçluluk duyabilir ve bütün saldırgan ya da cinsel dürtüleri engellenebilir. Ters durumda, yani kişi, kabul edilebilir sosyal davranış standartlarının dışına çıktığı halde çok az davranış kısıtlamasına uğradığında ise, kendisine karşı aşırı derecede hoşgörölü olabilir ya da suça yönelebilir. Freud bu tür kişileri “zayıf süperegolu kişiler” olarak adlandırmıştır (Atkinson vd, 1996).

Freud, daha önce geliştirmiş olduğu topografik modeli temel alarak, id’in tamamının bilinçdışına gömüldüğünü ön sürmüştür. Ego ve süperego’nun ise büyük bir kısmı bilinçdışında, kalan küçük bölümleri de bilinçte ya da bilinçaltında yer almaktadır (Yanbastı, 1990).

Freud’un görüşlerini benimseyen ve geliştiren kuramcılarının bir kısmı, Freudian görüşteki ego kavramının, benlik görüşünü içerdiğini öne sürmüştür. Freud’un teorileri ve psikodinamik gelenekteki araştırmacıların görüşleri, benlik hakkındaki kuramlar üzerinde çok büyük etki yaratmışlardır. Bu etkiler, Freud’un benlik teorisini daha açık ve anlaşılır hale getirmiştir (Atkinson vd, 1996).

Freud’un en önde gelen takipçileri Erich Fromm, Karen Horney ve Harry Stack Sullivan’dır. Toplumsal bakış açısını savunan bu grup, psikanalizin savunduğu biyolojik esasları, içgüdüler ve libido kavramlarını ve psikanalizin enerji prensiplerini reddetmekte ve insanı çevreci bir yaklaşımla ele almaktadır. Fromm ve Horney, insan mutluluğunun önemini ilk vurgulayanlardır ve daha sonra, kendini sevmenin nörotik formları üzerinde durmuşlardır (Yanbastı, 1990).

1.2.4.1 Erich Fromm ve Hümeranistik Psikanaliz

Fromm, insan davranışının temelinde sosyal ve çevresel faktörlerin bulunduğunu savunmakla beraber, doğuştan gelen güçlerin varlığını da tamamen reddetmemiş ve bunları “kalıtsal somatik süreçler” ve “mizaç” kavramları ile tanımlamıştır. Fromm’a göre karakter, kişinin fiziksel yapısı ve mizacını oluşturan kalıtsal yönleri ile sosyal ve kültürel etkilerin tümünün etkileşimi ile

şekillenmektedir. Karakter, insanın topluma her yönüyle dinamik uyumunu simgelemekte ve kişinin duygusal ve zihinsel fonksiyonlarını şekillendirmektedir (Yanbastı, 1990).

Fromm, her insanın, sadece kendisine has yönlerini içeren “Bireysel Karakter”i olduğu gibi, onun diğer insanlarla ortak yönlerini kapsayan bir “Sosyal Karakter”inin de olduğunu öne sürmüştür. Sosyal karakter, o toplumun fonksiyonlarını sürdürmek ve bütünlüğü devam ettirmek amacıyla gelişmiştir. Fromm'un ortaya koymuş olduğu bu “sosyal karakter” kavramı, Freud'un “süperego” kavramı ile benzerlik göstermektedir. Ancak Fromm’a göre bu kavramın odak noktası libido değil, çevre ve toplumdur (Yanbastı, 1990; Yıldız, 2006).

1.2.4.2 Karen Horney ve Bütüncül Yaklaşım

Horney’e göre, insanın yaşamında, kişiliğini belirleyen iki temel eğilim vardır; emniyet ve güven duygusu ile doyum. Horney, insanların, öncelikle tehlikeden uzak ve emniyet içinde bir yaşamı hedeflediğini, daha sonra ise çeşitli gereklerinin doyumunu aradıklarını vurgulamıştır. Bu görüş Horney’in kuramının temelini oluşturur (Yıldız, 2006).

Horney, bütün insanların, gerçek ya da ideal bir benlik imajı oluşturduğunu öne sürmüştür. Normal kişiler için bu benlik imajı, iyi ya da kötü yanları bir arada bulunduran, gerçekçi bir değerlendirmeye dayanmakta ve kişilik içerisinde bir bütünlük duygusu yaratmaktadır. Gerçekçi benlik imajı, yaşantılara ve değişime açıktır. Katı değildir, amaçlar doğrultusunda ve yeni farkındalıklar karşısında değişime uğrayabilir. Nevrotik kişilerde ise gerçek dışı ve katı bir benlik imajı hakimdir. Horney bunun sebebini, bu kişilerin, temel anksiyete düzeylerinin yüksekliğinden dolayı, insanlara yönelme, insanlardan uzaklaşma ve insanlara karşıt yönelimlerini bir arada bütünleştirememeleri ile açıklamıştır. Gerçekçi benliğe ulaşamayan kişiler, sürekli olarak özgüven sorunu yaşamakta, diğer insanlara aşırı bağımlı olmakta, benliklerinden şüphe etmekte ve çatışma ve anksiyete yaşamaktadırlar. Bu yanılsama, benlikte büyük stres yaratmakta ve kişiyi sürekli olarak benlik imajını korumaya yöneltmektedir (Yanbastı, 1990).

1.2.4.3 Harry Stack Sullivan ve Kişilerarası İlişkiler

Sullivan, küçük çocuklarda benlik gelişimi konusunun önemini vurgulamıştır. Kişiler arası ilişkilerde kişilerin etkileyici yönüne vurgu yapan Sullivan’a göre, birey, kişiliğini insanların içinde şekillendirir, kendi kendine oluşturmaz. Kişinin benlik sistemi, kişiler arası ilişkilerin yarattığı anksiyeteye karşıt bir tepki olarak gelişir. İnsan için önemli olan güdü, bütün yaşamı boyunca başa çıkmaya çalıştığı temel yardım gereksinimi duygusudur (Gergen ve Marlowe, 1971, Akt: Cevher ve Buluş, 2007: 53-54).

Kişiler arası etkileşimin önemini vurgulayan Sullivan, benlik sisteminin, anne-babanın etkisiyle şekillendiğini öne sürmüştür. Benliğin görevi ise, gereksinimleri karşılamak ve güvenliği sürdürmektir. Sullivan’a göre, onay ve ödül “iyi ben”i, anksiyete de “kötü ben”i yaşatmaktadır (Çelikoğlu, 1997).

1.2.4.4 Carl Gustav Jung ve Analitik Psikoloji

Freud’un takipçilerinden biri olan Carl Jung, benliği, kişiliğin bütünleşmesini sağlayan bir sistem olarak tanımlamış ve kişiliğin, birbiriyle etkileşimde bulunan çok sayıda sistemden oluştuğunu öne sürmüştür:

- A. Ego
- B. Kişisel Bilinçaltı
- C. Kolektif Bilinçaltı ve Arketipler
 - Persona
 - Gölge
 - Anima ve Animus
 - Ben
 - Simgeler

Jung’a göre, tüm bu sistemlerin bileşimi ile, bütünleşmiş kişiliği simgeleyen “benlik” oluşmaktadır (Yanbastı, 1990).

A. Ego

Ego kişiliğin, bilinçli sistemidir ve kişilik yapısındaki hiyerarşik sıranın en üst düzeyinde yer alır. Algılama, hatırlama, duyumsama ve düşünme, ego'nun temel fonksiyonlarıdır. Jung, benlik kavramının, kişiliğin ego boyutunda oluştuğunu öne sürmüştür. Jung'a göre benlik, kişiliğin gelişmesinde önemli bir faktördür ve bireyin bilinçdışı içe dönük ve dışa dönük eğilimlerinin ayrışmasında ve bütünleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Dolayısıyla benlik, yaşam döngüsü içinde kişiliğin tamamlanmasına yardım etmektedir (Strauss ve Goethalls, 1989; Akt: Cevher ve Buluş, 2007: 54).

B. Kişisel Bilinçaltı

Kişisel bilinçaltı, bireyin bastırılmış ya da görmezden gelinmiş çocuksu düş ve arzularından, yüksek algılarından ve unutulmuş tecrübelerinden oluşmaktadır. Jung'a göre, ego ile kişisel bilinçaltı arasında karşılıklı bir iletişim vardır. Kişisel bilinçaltına ait bastırılmış anılar, ya zaman-mekân ve olaylar sonucu oluşan çağrışımlar, ya rüyalar ya da nevrotik semptomlarla bilinç düzeyine ulaşmaktadırlar (Yanbastı, 1990).

C. Kolektif Bilinçaltı ve Arketipler

Kolektif bilinçaltı, kişisel bilinçaltının, daha derinlerde yer alan yönüdür ve katılımsal bir nitelik taşımaktadır. İnsanın, insan olma evresine ulaşmadan önceki dönemden getirilen gizli bellek kalıntılarını içermektedir (Gander ve Gardiner, 2001).

Jung'un kolektif bilinçaltı kavramında yer alan “arketip” terimi, kalıtımla gelen ve duygusal yönü güçlü olan evrensel bir düşünme biçimini ifade etmektedir. Türe ilişkin olan bu arketipler, deneyimlerden oluşmaktadırlar. Kolektif bilinçaltında bulunan belli başlı arketipler şunlardır:

- **Persona:** Kişide, toplumsal beklentilere uygun davranma ve alınan eğitim ve toplumsal beklentilere cevap verme yönünde bir eğilim vardır. Persona kavramı, bu eğilimi ifade etmektedir ve kişinin toplumsal beklentiler karşısında taktığı bir tür “maske” olarak tanımlanmaktadır. Jung'a göre kişi, bu maske

ile beklenen ve istenen davranışları saklamakta ve bu süreç içinde kişiye ait olan pek çok şey kaybolmakta ya da bastırılmaktadır. Toplum da kişiyi, takmış olduğu bu maskeye göre değerlendirmektedir. Jung'a göre, bir toplum içinde yaşandığı sürece, personaların takılmaması olanaksızdır. Çünkü personalar, dış dünya ile ilişkileri sağlayan bir gerekliliktir.

- **Gölge:** Jung, insanın kendi cinsiyetini temsil eden ve kendi cinsinden olan kişilerle ilişkilerini düzenleyen arketipe “gölge” adını vermiştir. İnsanın hayvansal yönünü içeren gölge, kökenini evrimden almaktadır ve arketiplerin en güçlü ve en tehlikelilerindendir. Özellikle aynı cinsten olan kişilerle ilişkilerinde, insanın en iyi ve en kötü yanlarının kaynağıdır. Jung, insanın toplum içinde varolması ve grup üyeliğini sürdürmesi için, gölgesinin, hayvansı eğilimlerini bastırması gerektiğini vurgulamıştır. Jung’a göre bastırma süreci, gölgenin gücüne karşı gelecek güçte bir persona geliştirerek oluşmaktadır.
- **Anima ve Animus:** Fizyolojik düzeyde, bir kişi gerçekte iki cinsellidir. Her iki cinsin hormonları birlikte bulunur. Ancak biri diğerinden daha baskın olarak salgılanmaktadır. Erkek cinsiyeti rolünü en fazla benimsemiş olan erkeklerin, zaman zaman kontrolsüz duygulara kapıldıkları, duygusal, ölçülü olmayan davranışlar gösterdikleri gözlenmektedir. Jung’a göre bu, “anima”nın dışa vurumudur; çok erkeksi özellikler gösteren erkeklerde dişilik özellikleri bilinçdışı kalır, gelişemez. Bu durum o erkeğin bilinçdışının zayıf ve etkisiz kalmasına neden olur. Jung'a göre, her erkekte doğuştan bir kadın imgesi vardır ve bu imge, o erkeğin bilinçdışında bazı değerlerin oluşmasına neden olmaktadır. Jung, erkeğin bu ölçümlere göre seçimini yaptığını ve bazı kadınları

beğenirken, bazılarına karşı istek duymadığını öne sürmüştür. Erkek çocukta animanın ilk yansıdığı kişi annedir.

Animus, kadınlarda erkeklerdeki animanın karşılığıdır, yani kadının erkek arketipidir. Jung’a göre kadın, animusun gücü sayesinde erkeği anlayabilir. Anima ve animus etkisinin kavranması persona ya da gölgenin kavranmasından çok daha güçtür. Anima, erkeğin anlaması ve algılamasına yardımcı olmaktadır.

- **Ben:** Jung’a göre “ben”, bilinçdışındaki diğer arketipleri ve onların bilinç düzeyinde ortaya çıkışlarını düzenler ve örgütler ve kişiliğin bütünleşmesini sağlar. Her insanın amacı kendini gerçekleştirebilmektir. Buna ulaşabilmek için uzun, güç ve karmaşık bir yolun aşılması gerekir. Bu nedenle ben, orta yaşlara geldiğinde ortaya çıkar, Çünkü bundan önce kişilik, gelişimini ve bireyleşimini sağlamamıştır. İnsanın kendini gerçekleştirebilmesi için ego ile işbirliği gereklidir. Jung, insanın kendini tanımasına, kendini gerçekleştirebilmesinden çok daha büyük önem vermiştir, çünkü kendini gerçekleştirebilmek için önce, kişinin kendini tanıması gerektiği görüşündedir.
- **Simgeler:** Kişilerin, geçmişlerinden ve atalarından gelen birtakım korkuları ve inanışları ifade etmektedirler (Gander ve Gardiner, 2001; Geçtan, 1998; Yanbastı, 1990).

1.2.4.5 Alfred Adler ve Bireysel Psikoloji

Adler hem bilince hem de bilinçaltına önem vermiştir. Adler’e göre, kişinin yaşamını biçimlendiren etkenler, bilinçaltında aramak gerekmektedir ve bilinç de, bilinçaltının yansımasından ibarettir. Bir insanı en iyi tanıtan şeylerin, bilinçli davranışları değil, bilinçsiz duyguları olduğunu öne süren Adler, bilinçaltını, “bireyin anlayamadığı alan” olarak tanımlamıştır (Yanbastı, 1990).

Adler, benlik kavramını, bireye amaçlı bir yaşam sağlamaya çalışan ve karar verme yeteneğine sahip olan bir sistem olarak tanımlamıştır. Adler'e göre insanın temel dürtüsü, üstünlük elde etme dürtüsüdür. Yaşamın temel amacının, kişinin benliğini en mükemmel duruma getirmek ve çocukluğunda elde ettiği aşağılık duygusundan kurtarmak öne süren Adler, satın alınan eşyaların, benliği mükemmel kılmaya ve başkalarına göre daha az aşağılık görünmeye yönelik olduğu görüşünü ortaya koymuştur (Öngay, 1998).

1.2.4.6 Gordon Allport'un Personalistik Psikolojisi ve 'Proprium' Kavramı

Allport, kişilik kuramını geliştirirken normal insanı, yani hasta olmayan bireyi ölçüt olarak almıştır. "Ego" kavramı ile karışmaması, alana yeni bir terim kazandırma ve bireyin "bilen" oluşunu vurgulamak amacıyla, "benlik (self)" kavramını kullanmayı tercih etmemiş, onun yerine "proprium" terimini kullanmayı önermiştir. Allport'a göre proprium, kişiliğin bebeklikten başlayarak örgütlenen ve bireyin benliğine olan duygularını kapsayan yedi boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutların her biri, kişiliğin özel ve gizli yönlerini içerir ve bireyin kendini nasıl bildiğini, duyduğunu ve tanıdığını belirler (Yıldız, 2006).

Allport'a göre bireyin iki eğilimi vardır. Bunlar:

- a) Proprium'a anlam kazandıracak biçimde faaliyet gösterme eğilimi;
- b) Yaşamı ve biyolojik ihtiyaçları devam ettirme eğilimidir.

Bu iki eğilimden ilki, bireyin kendini en iyi şekilde geliştirmesine yardım etmektedir. İkincisi ise organizmanın fizikî yaşamını sürdürmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla proprium, bireyin yaşamını anlamlı şekilde sürdürmesine olanak vermektedir (Duru, 1995).

1.2.5 Hümanistik Psikolojinin Benlik-Kavramına Yaklaşımı

Abraham Maslow ve Carl Rogers tarafından öncülüğü yapılan Hümanistik Yaklaşım, insanın doğasına daha iyimser bir bakış açısıyla yaklaşması yönünden, davranışçılık ve psikanaliz kuramlarından ayrılmaktadır. Rogers, bu bakış açısını, "Fenomenolojik Yaklaşım" olarak adlandırmıştır (Yanbastı, 1990).

Fenomenolojik yaklaşıma göre, insan davranışını biçimlendiren en önemli etken, onun kendini ve çevreyi o andaki algılayış ve anlamlandırış biçimidir. Buna göre, her birey kendi algılarından oluşan özel ve farklı dünyası içinde yaşar. Bu özel dünya ile, sosyo-kültürel çevreyi de içeren dış dünya arasında bir ilişkinin olduğu ifade edilmektedir. Rogers, kişinin, bu ilişkinin, farkında olduğu bölümüne “benlik-kavramı (self-concept)” adını vermiştir (Yıldız, 2006).

Rogers’ın kuramı, insanlara yeterli özgürlük ve yeterli duygusal destek verildiğinde geliştiklerini ve; ancak böylece insan olma işlevlerini bütünüyle yerine getiren bireyler olabildiklerini vurgulamaktadır. Rogers’a göre insanın var oluşu; organizma, fenomenal alan ve ‘ben’den meydana gelmektedir (Yanbastı, 1990).

Organizma

Biyolojik ve psikolojik olmak üzere iki boyuttan oluşur. Bütünlüğünü sağlamaya çalışan organizma, kendisini tamamlamak ve geliştirmek için eylemlerde bulunur (Geçtan, 1998; Yanbastı, 1990).

Fenomenal alan

Kişinin yaşantılarını çevreleyen sosyal gerçeklik ile bu gerçekliğin birey tarafından anlamlandırılma biçiminden oluşur (Geçtan, 1998).

Benlik

Benlik ise, ‘ben’i karakterize eden düşüncelerin, duyguların, algıların, arzuların, fantezi ve değerlendirmelerin özgün bir bileşimini yansıtır. Bir kimsenin benlik bilinci, onun kendisiyle ilgili düşünce, algı ve kanaatlerinin anlatımıdır. Bireyin kendisini nasıl gördüğünün anlatımı olan benlik bilinci, onun çevresiyle ve kendisiyle olan ilişkilerini etkileyerek, davranışının yapısını ve yönünü tayin eder. ‘Ben’, kişinin kendi hakkında sahip olduğu bilinçli algılamalarıdır. Rogers’a göre benlik, bireyin benlik algısının yanında olumlu, olumsuz amaç ve ideallerini de kapsamaktadır. İdeal benlik ise; bireyin olmak istediği ya da olmayı umduğu kişidir (Geçtan, 1998; Yanbastı, 1990).

Sonuç olarak Rogers, kendini gerçekleştirmekte olan bireye, ‘kapasitesini tam olarak kullanabilen birey’ demektedir. Bu anlamda da dört özellik belirtmektedir:

1. Yaşantılara açık olma. Çevreden gelen uyarıcıları rahat ve çarpıtmadan algılama, duygularını bastırmama ve rahatça açığa vurma.
2. Daha varoluşsal bir hayat sürme, yani ilke ve kurallara sıkı sıkıya bağlanmadan, hayatın her anını tam olarak yaşayabilme.
3. Organizmaya daha fazla güvenme; organik tepkileri davranışlara rehber alma.
4. Mümkün olduğunca bol ve doğru uyaran almak için, organizmayı tam olarak işe koyma .

Abraham Maslow'un kuramında, benlik bilinci önemli bir yer tutmaktadır. Goldstein ve Adler'in önemli etkisinde kalan Maslow "Kendini Gerçekleştirme" kavramını onlardan almıştır. Maslow birçok yönden davranışçı psikoloji ile humanistik psikoloji arasında köprü oluşturmuştur. Maslow, onun çağına kadar psikolojinin daha çok insanların zayıf tarafları üzerinde, bozukluklar üzerinde durduğunu gözlemiştir. İnsanların güçlü yönlerinin yeterince kavranılmadığını, açıklanmadığını ileri sürmüştür. İnsanın özellikle Freudçu görüşte savunulduğu gibi acıdan kaçan bir mekanizma içinde yaşamadığına inanmıştır. Maslow'a göre insan, temelde mutluluk arar. Acıdan kaçmak kaçmak ana motif değildir. İnsanın daha güçlü, mutlu iyimser ve olumlu yönleri Maslow'un psikolojisinin konusu olmuştur (Yanbastı, 1990).

Maslow'a göre, güdüleyici gereksinimler hiyerarşik bir yapı içindedir ve insanlar, alt basamaktaki gereksinimleri giderildiği anda, üst basamaktakileri doyurmaya yöneleceklerdir. Bu gereksinimler, sırasıyla şu şekildedir:

1. Fizyolojik gereksinimler
2. Korunma gereksinimleri
3. Sevgi ve ait olma gereksinimleri
4. Saygınlık gereksinimleri
5. Kognitif veya bilişsel gereksinimler
6. Estetik gereksinimler
7. Kendini gerçekleştirme gereksinimleri (Yanbastı, 1990).

Maslow, sonunda bireyin ulaşacağı en yüksek basamağın, “kendini gerçekleştirme” noktası olduğunu belirtmiştir. Maslow’a göre, gereksinimlerini bu hiyerarşik sıra içinde son basamağına kadar gerçekleştirebilmiş insanlar, kendilerini gerçek anlamda gerçekleştirmiş az sayıda mutlu kişilerdir (Cevher ve Buluş, 2007: 54).

1970’li yıllarda Bem tarafından kavramsallaştırılan “benlik algısı teorisi (self-perception theory)” ise, bireylerin kendilerini daha iyi tanımayı nasıl öğrendiklerini konu almaktadır. Benliğin analizinde önemli bir katkı sağlayan bu kuram, iki yargıya dayanmaktadır:

1. Bireyler kendi tutum, duygu vb içsel durumlarını, kendi davranışlarından ve bu davranışların içinde yer aldığı koşullardan hareketle yordayarak tanırlar.
2. İçten gelen işaretler ne kadar belirsiz, zayıf ve güç yordanır olursa, birey de o ölçüde, işlevsel olarak, bir dış gözlemci konumunda olacaktır. Yani, birey de kendisini tanımaya çalışırken, dışarıdan bir gözlemci gibi kendisine bakar ve dışa yansıyan işaretlerden kendisiyle ilgili çıkarsamalar yapar (Cevher ve Buluş, 2007: 54).

Özetle bu kuram, insanın kendisini bir gözlem objesi gibi aldığını ve kendi tepkilerine ve tutumlarına bakarak yorumda bulunduğunu öne sürmektedir (Cevher ve Buluş, 2007: 54).

1.2.6 Kültürel Psikoloji’de Benlik Kavramı

Benlik gelişiminde kültürün önemini vurgulayan Kağıtçıbaşı (1999), benliği inceleyen bazı yeni psikolojik ve antropolojik yaklaşımların ve özellikle de Amerikan sosyal psikolojisinde benliği ön plana çıkaran yeni eleştirel yaklaşımların olduğunu belirtmektedir. Bu yaklaşımlar, ona göre, bireycilik/toplulukçuluk ikilemine yönelik kültürel ve kültürlerarası yeni araştırmalarla birleştiğinde, benlik tanımlarının kültürel farklılıklar gösterdiğine yönelik temel bir boyutun varlığına işaret etmiştir (Kağıtçıbaşı, 1999).

Kağıtçıbaşı (1999), üç farklı benlik türünden söz etmiştir. Birincisi, birçok batı kültüründe yaygın olan, başkalarından ayrılmış bir varlık olarak “ayrışık/bireyci benlik”; ikincisi, Batı dışındaki toplulukçu kültürlerde görülen, başkalarıyla iç içe girmiş, sosyal bağlamdan koparılamayan “ilişkili benlik” ve üçüncüsü ise, toplulukçu kültüre sahip toplumların kentsel bölgelerinde, kuşaklar arası maddi ilişkilerin azaldığı, buna karşılık duygusal bağlılıkların kaybolmadığı aile modelinde gelişen, hem ilişkisel eğilimi hem de özerkliği içinde barındıran “özerk-ilişkisel benlik”tir (Kağıtçıbaşı, 1999).

1. 3. Benliğin Diğer Boyutları

1. 3. 1. Benlik Saygısı

Benlik kavramı ve benlik saygısı, birbirine çok yakın olan ve birbiriyle etkileşim içinde olan kavramlardır. Benlik kavramı, kişinin kendisi ve özellikleri hakkında sahip olduğu genel fikir olarak tanımlanırken, benlik saygısı, kişinin kendine yönelik duygularını ve kendini nasıl değerlendirdiğini içermektedir.

Nixon(1995)’a göre benlik kavramı, ne olduğumuza, neyi yapabildiğimize ve en iyi nasıl yapabildiğimize ilişkin düşüncelerimizin tümünü oluşturmaktadır.. Benlik saygısı ise tersine, kişinin kendini değerli olarak algılaması sonucu hissettiği memnuniyet derecesidir. Dolayısıyla benlik saygısı, bireyin kendini değerlendirmesi sonucu ulaştığı benlik kavramının onaylanmasından doğan beğeni durumudur.

Atherley (1990), benlik saygısını “ideal benlik” ile “gerçek benlik” arasındaki fark olarak tanımlamıştır. İdeal benlik, bireyin nasıl olmak istediğini, gerçek benlik ise bireyin gerçekte ne olduğunu ifade etmektedir. Atherley (1990), bireyin gerçek benliği ile ideal benliği arasındaki fark arttıkça, benlik saygısının azalacağını öne sürmüştür. Bu yaklaşımla paralel olarak, Pişkin (2003), benlik saygısını, bireyin benlik imgesi ile ideal benliği arasındaki farkı değerlendirmesi olarak tanımlamıştır.

Stanley Coopersmith (Akt: Cevher ve Buluş, 2007)) , benlik saygısı gelişimini etkileyen dört temel etmen olduğunu öne sürmüştür:

- Çocuğun, başkalarının kendisini nasıl gördüğüne ilişkin algısı;
- Çocuğun başarı deneyimi ve çevresi içinde algıladığı durumlar;

- Çocuğun başarı veya başarısızlıkla ilgili kişisel tanımları;
- Çocuğun olumsuz tepki ve eleştirilerle başa çıkma yöntemi.

Coopersmith (Akt: Cevher ve Buluş, 2007), aileler; çocuklarını kabul ettiklerini ifade ettikleri, sınırları açıkça belirttikleri ve çocuklarının kişiliklerine saygı gösterdikleri zaman, çocukların daha yüksek benlik saygısına sahip olma eğiliminde olacaklarını ortaya koymuştur.

1. 3. 2. Öz Yeterlilik

Öz yeterlilik, bireyin belli bir görevi başarabileceğine dair kişisel inancı olarak tanımlanmaktadır. Öz yeterlilik kavramı, benlik kavramı ve benlik saygısı ile yakın ilişki içindedir (Kotaman, 2008).

Kişinin, bir işi başarabileceğine dair inancı, kişinin o iş ile ilgili öz yeterliliğini ifade etmektedir. Benlik saygısı ise, kişinin, o işi başarmış olma durumuna verdiği duygusal tepkileri ifade etmektedir. Yani, eğer kişi, başarabildiği şeyden dolayı kendini iyi hissediyorsa, bu, kişinin o konuya ilişkin öz saygısının yüksek olduğunun göstergesidir. Bu yönüyle benlik saygısı, öz yeterlilik inancından ayrılmaktadır (Linnenbrink ve Pintrich, 2003).

Benlik kavramı, öz yeterlilik kavramına kıyasla, duruma daha az bağımlıdır ve temel olarak öz yeterlilik kavramını da kapsamaktadır. Öz yeterlilik ise, belli bir alana ve göreve yönelik özelleşmiş bir inançtır, bu nedenle benlik kavramından daha dar kapsamlıdır (Pajares, 1996).

1. 4. Okul Öncesi Çocuklarda Benlik Kavramı ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Benlik kavramına ilişkin geçmiş araştırmaların çoğu, ergenlerin ve yetişkinlerin benlik kavramlarını incelemeye yöneliktir. Bunun nedeni, çocukların kendileri hakkında sağlıklı değerlendirmeler yapamayacakları ve dolayısıyla onların benlik kavramlarını incelemenin yararsız olacağı görüşüdür. Ancak, Livesley ve Bromley(1973)'nin araştırmaları, yedi yaşından küçük çocukların, fiziksel görünüş odaklı da olsa, kendileri hakkında birtakım görüşlere sahip olabileceğini göstermiştir (Akt: Erdmann, 2006).

Daha sonra Keller, Ford ve Meacham (1978) tarafından yapılan çalışma ise, çocukların benlik kavramlarının sadece fiziksel görünüş odaklı olmadığını ortaya koymuştur. Bu çalışmada, fiziksel özelliklerin ya da davranışların, çocuğun benlik kavramını belirleyip belirlemediğini ortaya koymak amacıyla, 4 ve 5 yaş grubunda olan 48 çocuk, boylamsal çalışma yöntemi ile test edilmiştir. Çalışma sonucunda, daha önce kabul edilen görüşün aksine, çocukların benlik kavramlarını, fiziksel özelliklerinden çok davranışlarının belirlediği gözlemlenmiştir. Bununla beraber, bu çalışmada, benlik tanımındaki önemli değişikliklerin, ilkokul çağından önce gerçekleşmeyeceği de vurgulanmıştır (Akt: Erdmann, 2006).

Eder (1990), benlik kavramının gelişmesi ile bellek arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, her biri 3 buçuk, 5 buçuk ve 7 buçuk yaş gruplarından çocuklardan oluşan 12 kız ve 12 erkek deneğe, günlük davranışları ve içsel özellikleri ile ilgili 48 soru sormuştur. Bu sorular; genel davranış, kişisel özellikler, belirli bir davranış ya da belirli bir kişilik özelliği kategorilerinden oluşmaktadır ve çocuklara, mavi bir kukla ile sorulmuştur. Çalışma sonucunda, çocukların, 3 buçuk yaşından itibaren, başkalarının içsel durumlarına ve duygularına ilişkin, az gelişmiş düzeyde bir anlayışa sahip oldukları ortaya konulmuştur.

Eder (1990), okul öncesi çocukları araştırdığı bir başka çalışmasında, öfke, kontrol, mutluluk, strese verilen tepki gibi içsel özelliklere odaklanmıştır. Çalışmada, geniş bir kentsel bölge içinde özel okula devam eden, 61 üç buçuk yaş grubu; 60 beş buçuk yaş grubu; 59 yedi buçuk yaş grubu çocuk incelenmiştir. Her çocuğa, Eder'in önceki araştırmalarından (1987, 1989) yola çıkılarak hazırlanan, 50 adet sorulmuştur. Hepsi açık uçlu olan bu sorular, çocukları, tanım yaparken sıfatları kullanmaktan çok, davranışları ve eylemleri tanımlamaya teşvik etme amacıyla hazırlanmıştır. Bire bir yapılan uygulamalar, çocuğun cinsiyetine göre kullanılan, ikişer adet erkek ya da dişi kukla ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, çocukların sahip oldukları benlik kavramlarının sabit olup olmadığını ortaya koymak amacıyla analiz edilmiş ve; üç buçuk yaşındaki çocukların, kendileriyle ilgili bilgileri düzenlemede benzer yöntemler kullandıkları ve her birinin, başlangıçta sabit olan, bireysel ve psikolojik benlik kavramlarına sahip oldukları gözlemlenmiştir.

Eder(1990)'ın çalışmalarından yola çıkan Marsh ve Craven (1991); Eccles, Wigfield, Harold ve Blumfeld ve Ladd (1993), “*anaokulu çağındaki çocukların bile, kendilerine ilişkin benlik kavramlarının, daha önce iddia edilenden daha farklı nitelikte olduğu*” teorisini ortaya koymuşlardır. Bu teori, 97 çekirdek aile ile yapılan boylamsal bir çalışmanın sonucudur. Bu çalışmada, “Berkley Kukla Görüşmesi (Berkley Puppet Interview)” yöntemi ile, çocuğun benlik kavramına ilişkin bilgi toplanmıştır. Bu bilgiler, hem pozitif hem de negatif uçların değerlendirildiği, birbirine zıt ifade çiftleri aracılığıyla, çocukta; akademik yeterlilik, başarı güdüsü, sosyal yeterlilik, akranları tarafından kabul görme, depresyon anksiyetesi ve saldırganlık faktörlerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda, okul öncesi, anaokulu ve ilkokul birinci sınıf düzeyindeki çocukların, kendi içinde tutarlı yanıtlar ürettikleri görülmüş ve üç buçuk yaş grubundaki çocukların, kısmen tutarlı bir benlik kavramına sahip olabilecekleri ortaya konulmuştur (Marsh ve Craven, 1991; Eccles vd, 1993).

Orçan ve Deniz (2004) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal uyum düzeyleri, bazı değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma, annenin eğitim düzeyi daha yüksek olan çocuklarda, sosyal uyum düzeyinin de daha yüksek olduğunu ve annesi çalışan çocukların sosyal uyum düzeylerinin, annesi çalışmayan çocuklara oranla daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Sosyal uyum düzeyi ile cinsiyet, doğum sırası ve kardeş sayısı değişkenleri arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Güven, Önder, Sevinç ve arkadaşları (2004), ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin sosyal duygusal uyum düzeylerini, okul öncesi eğitim alma ve çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından incelemişlerdir. Sonuçlar, okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin, okul öncesi eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Cinsiyet değişkenine bakıldığında, kız öğrencilerin sosyal duygusal uyum düzeylerinin, erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. İncelenen diğer bir değişken olan, ailedeki çocuk sayısı değişkenine bakıldığında ise, çocuk sayısı arttıkça, sosyal duygusal uyum düzeyinin azaldığı görülmüştür (Akt: Turaşlı, 2006).

Şeremet (2006) tarafından yapılan araştırmada, 5 ve 6 yaş grubundaki çocukların kendilik algıları, çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda, 5 yaşındaki erkeklerin bilişsel yeterlilik düzeylerinin, 6 yaşındaki erkeklere göre daha yüksek olduğu ve; 5 yaşındaki erkeklerin anneleri tarafından kabul edilme algılarının, 6 yaşındaki erkeklere ve 5-6 yaş grubundaki kızlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Kendilik algısının cinsiyet değişkeni ile ilişkisine bakıldığında, erkek çocuklarının, kız çocuklarına kıyasla, bedensel yeterliliklerini daha olumlu algıladıkları bulunmuştur. Kendilik algısı ile anne-baba eğitim düzeyi arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuş, anne ve babalarının eğitim düzeyi daha yüksek olan çocuklarda, kendilik algısı düzeyinin de daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Annenin çalışma durumu değişkenine bakıldığında ise, çocukların kendilik algıları ile annelerinin çalışma durumu arasındaki fark, anlamlı bulunmamıştır.

Doğusal(1987)'ın ilkokul beşinci sınıf öğrencilerinde benlik kavramının akademik başarı üzerindeki etkisini incelediği araştırması, benlik kavramı yüksek olan öğrencilerin akademik başarılarının, benlik kavramı düşük olanlara göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur.

Öztürk ve Serin (2007), anne-babası boşanmış 9–13 yaşlarındaki çocuklar ile aynı yaş grubundaki anne-babası boşanmamış çocukların benlik kavramı ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışma sonucunda, anne babası boşanmış çocuklarla, anne babası boşanmamış çocukların kaygı düzeyleri ve benlik saygıları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu ortaya koymuşlardır.

Küçük çocuklarda benlik kavramını inceleyen araştırmalar, henüz yeterli sayıda olmamakla birlikte, okul öncesi dönemdeki çocukların, sabit, tutarlı ve psikolojik benlik kavramlarına sahip olduklarını ortaya koymaları açısından büyük önem taşımaktadırlar (Erdmann, 2006).

1. 5. Problem

Bu çalışmanın problemi şu şekilde ifade edilebilir: Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 ve 6 yaş çocuklarının benlik kavramları, bazı sosyo-demografik değişkenlere (cinsiyet, yaş, annenin eğitim durumu, babanın eğitim

durumu, annenin çalışma durumu, kardeş durumu, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi, okul öncesi eğitim kurumuna başlamadan önce bakım veren kişi, anne-baba birliktelik durumu) göre farklılık göstermekte midir? Çalışmada ayrıca, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların benlik kavramlarını ölçmek üzere duyulan ihtiyaç üzerine, Cicirelli(1974)'nin geliştirdiği Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği Türkçe'ye uyarlanmış ve ölçeğin psikometrik ölçümleri yapılmıştır.

1. 6. Alt Problemler

Yukarıda ifade edilen probleme bağlı olarak geliştirilen alt problemler, aşağıda sıralanmıştır.

- 1.5.1. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.2. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, yaşa göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.3. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, annenin çalışma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.4. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavramı puanları, kardeşe sahip olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.5. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, aile türüne göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.6. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, anne-baba birliktelik durumuna göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.7. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, anne eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.5.8. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, baba eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

1.5.9. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, kuruma devam süresine göre farklılaşmakta mıdır?

1.5.10. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları, kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların benlik kavramlarının, çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenecektir. Araştırmanın öncelikle, üzerine yapılmış yeterli sayıda araştırma bulunmayan, “okul öncesi çocuklarda benlik kavramı” konusunda yeni bir bilgi kaynağı sağlaması beklenmektedir. Bununla birlikte, kullanılan ölçeğin, Türkçe’ye ilk kez uyarlanmış olmasının ve çocuklar tarafından kolay anlaşılır nitelikte olmasının, bu konuda ileride yapılacak araştırmalara da kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada incelenecek olan değişkenler, özellikle okul öncesi eğitim alanında çalışan eğitimciler için önemli bilgiler sağlayacak niteliktedir. “Okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi” değişkeninin, okul öncesi eğitime başlama yaşının önemi konusuna katkıda bulunabilecek nitelikte veriler sağlaması beklenmektedir.

Araştırmada toplanan verilere dayanılarak, okul öncesi dönemdeki çocukların benlik kavramlarını ölçmeye yönelik bir ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğine ilişkin bilgi elde edilecektir.

Bu özelliklere dayanılarak, araştırmanın, okul öncesi dönemdeki çocukların benlik kavramlarına ilişkin yeterli bilgi açığını kapatma konusunda katkı sağlaması hedeflenmektedir.

3. Kapsam ve Sınırlılıklar

- 1.0. Bu araştırma için toplanan veriler, 2007 – 2008 ve 2008 – 2009 eğitim öğretim yılında, İstanbul ili İçerenköy mahallesinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 ve 6 yaş grubundaki toplam 142 çocuk ile sınırlıdır.
- 2.0. Çocukların benlik kavramlarına ilişkin değerlendirmeler, Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği’nden elde edilen veriler ile sınırlıdır.
- 3.0. Araştırmaya katılan çocukların aileleri ile ilgili demografik bilgiler, okullardaki gelişim dosyalarında bulunan bilgiler ile sınırlıdır.
- 4.0. Ölçeğin test-tekrar test çalışması, örneklemin yaş grubunun küçük olması, uygulamanın uzun sürmesi ve bire bir yapılması nedeniyle yapılamamıştır.

4. Varsayımlar

- 1.0. Araştırmanın örnekleminin, evreni temsil etmek için yeterli olduğu kabul edilmiştir.
- 2.0. Araştırmaya katılan çocukların aileleri ile ilgili demografik bilgilerin edinildiği, okullarda bulunan gelişim dosyalarındaki bilgilerin, doğru olduğu kabul edilmiştir.

5. Tanımlar

Bu araştırmada yer alan kavramlar, aşağıda tanımlandıkları anlamlarda kullanılmıştır.

Benlik Kavramı: Bireyin, kendisi hakkındaki algılamalarının bütünüdür (Kağıtçıbaşı, 2000).

Sosyo-Demografik Değişken: Okul öncesi dönemdeki çocuğa (yaş ve cinsiyet) ve çocuğun ailesine ilişkin (anne-baba eğitim durumu, annenin çalışma durumu, kardeş durumu, okul öncesi kuruma devam süresi, okul öncesi kuruma başlamadan önce

bakım veren kişi, anne-baba birliktelik durumu) kişiisel bilgilerin yer aldığı “Demografik Bilgi Formu”ndan elde edilen bilgiler.

Aile Türü: Anne, baba ve çocuk/çocuklardan oluşan çekirdek aileyi ya da anne, baba, çocuk/çocuklar ve diğeri yakın akraba/akrabalardan (anneanne, babaanne, vb.) oluşan geniş aileyi ifade eden kavram.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, sırasıyla araştırmanın modeli, evreni, örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama araçları, verilerin toplanma işlemleri ve toplanan verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2. 1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramlarını çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından incelemek amacıyla, ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

İlişkisel tarama modelleri, “iki ya da daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri” olarak tanımlanmaktadır. İlişkisel tarama modellerinde değişkenler arasındaki ilişkiler, “korelasyon türü” ve “karşılaştırma türü” olmak üzere iki şekilde incelenmektedir. Korelasyon türü ilişkisel taramada, değişkenlerin birlikte değişip değişmediği; eğer, birlikte değişim var ise, bunun nasıl olduğu saptanmaya çalışılırken; karşılaştırma türü ilişkisel tarama modellerinde ise, en az iki değişken bulunup, bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak diğer değişkene (bağımlı değişkene) göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 2002).

Bu araştırmada, karşılaştırma türü ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada benlik algısı düzeyinin çeşitli sosyo-demografik değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı, karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde analiz edilmiştir.

2. 2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, İstanbul ili Ataşehir ilçesine bağlı Yahya Kemal Beyatlı İlköğretim Okulu ve Özde Çocuk Yuvası'nda anasınıfına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem, evrenden seçilen, 72'si kız 70'i erkek olmak üzere, 142 çocuktan oluşmaktadır.

2. 2. 1. Örneklemen Demografik Özellikleri

Araştırmanın örneklem grubunun genel yapısını ve özelliklerini tanımak amacıyla, "Demografik Bilgi Formu"ndan elde edilen bilgiler doğrultusunda, frekans ve yüzde değerlerinin dağılımı aşağıda tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 1. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Cinsiyeti Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Cinsiyet	F	%
Kız	72	50,7
Erkek	70	49,3
Toplam	142	100,0

Tablo 1'de de görüldüğü üzere, örneklem grubu, 72 kız (%50,7), 70 erkek (%49,3) olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 2. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Yaş	F	%
Beş	80	56,3
Altı	62	43,7
Toplam	142	100,0

Tablo 2'de de görüldüğü üzere, örneklem grubu, 80 (%56,3) beş, 62 (%43,7) altı yaş olmak üzere toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 3. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Annenin Çalışma Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Annenin Çalışma Durumu	F	%
Çalışıyor	66	46,5
Çalışmıyor	76	53,5
Toplam	142	100,0

Tablo 3'te de görüldüğü üzere, örneklem grubu, annesi çalışan 66 (%46,5), annesi çalışmayan 76 (%53,5) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 4. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Kardeş Durumu Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kardeş Durumu	F	%
Kardeşi var	69	48,6
Kardeşi yok	73	51,4
Toplam	142	100,0

Tablo 4'te de görüldüğü üzere, örneklem grubu, en az bir kardeşe sahip olan 69 (%48,6), kardeşi olmayan 73 (%51,4) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 5. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Aile Türü Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Aile Türü	F	%
Çekirdek Aile	120	84,5
Geniş Aile	22	15,5
Toplam	142	100,0

Tablo 5'te de görüldüğü üzere, örneklem grubu, çekirdek aileye sahip olan 120 (%84,5), geniş aileye sahip olan 22 (%15,5) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 6. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Anne Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Eğitim Düzeyi	f	%
İlkokul	17	12
Ortaokul	10	7
Lise	73	51,4
Üniversite	42	49,6
Toplam	142	100,0

Tablo 6’da da görüldüğü üzere, örneklem grubu, annesi ilkokul mezunu olan 17 (%12), annesi ortaokul mezunu olan 10 (%7), annesi lise mezunu olan 73 (%51,4) ve annesi üniversite mezunu olan 42 (%49,6) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 7. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Baba Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Eğitim Düzeyi	f	%
İlkokul	11	7,7
Ortaokul	10	7
Lise	44	31
Üniversite	77	54,3
Toplam	142	100,0

Tablo 7’de de görüldüğü üzere, örneklem grubu, babası ilkokul mezunu olan 11 (%7,7), babası ortaokul mezunu olan 10 (%7), babası lise mezunu olan 44 (%31) ve babası üniversite mezunu olan 77 (%54,3) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 8. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Kuruma Devam Süresi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kuruma Devam Süresi	f	%
Bir yıl	89	62,7
İki yıl	41	28,8
Üç yıl ve üzeri	12	8,5
Toplam	142	100,0

Tablo 8’de de görüldüğü üzere, örneklem grubu, kuruma bir yıldır devam eden 89 (%62,7), kuruma iki yıldır devam eden 41 (%28,8), kuruma üç yıl ve üzeri süredir devam eden 12 (%8,5) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Tablo 9. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Kuruma Başlamadan Önce Bakım Veren Kişi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Değerleri

Kuruma Başlamadan Önce Bakım Veren Kişi	f	%
Anne	73	51,4
Anneanne/Babaanne/Yakın akraba	57	40,1
Bakıcı vb.	12	8,5
Toplam	142	100,0

Tablo 9’da da görüldüğü üzere, örneklem grubu, kuruma başlamadan önce anne tarafından bakım verilen 73 (%51,4), kuruma başlamadan önce anane/babane/yakın akraba tarafından bakım verilen 57 (%40,1), kuruma başlamadan önce bakıcı tarafından bakım verilen 12 (%8,5) kişi olmak üzere, toplam 142 çocuktan oluşmaktadır.

Bu veriler ışığında örneklemin genel yapısına bakıldığında, aile türü olarak çekirdek ailelerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Anne ve babaların eğitim düzeyleri farklılık göstermekle birlikte, her ikisinde de lise ve üniversite mezunu olanlar çoğunluğu temsil etmektedir. Okul öncesi kuruma devam süresine bakıldığında ise, bir yıldır okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların 2 veya 3 yıl ve üzeri süredir devam eden çocuklara oranla çoğunlukta olduğu görülmektedir.

2. 3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada benlik kavramına ilişkin veriler, “Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği” kullanılarak elde edilmiştir. Örneklem grubunun sosyo-demografik özelliklerini belirlemek ve bu özelliklerin, benlik kavramı ile ilişkisini inceleyebilmek amacıyla, araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

2. 3. 1. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği

Ölçek, Prof. Victor G. Cicirelli (1974) tarafından, okul öncesi çocukların benlik kavramları için değerlendirici unsurun belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinal adı, “Purdue Self Concept Scale For Preschool Children (PSCS)”dır.

Ölçek, toplam 40 maddeden oluşmaktadır. Her maddede, bir çocukla ilgili bir durumu anlatan 2 adet resim bulunmaktadır. Olumlu olan seçenekler, iki defadan fazla üst üste aynı pozisyonda olmayacak şekilde, maddelere seçkisiz olarak yerleştirilmiştir. Resimlere ilişkin açıklamalar okunduktan sonra, çocuktan, hangi çocuğun kendisine daha çok benzediğini göstermesi istenir. Her bir madde için, olumlu nitelikte olan resim 1, olumsuz nitelikte olan resim ise 0 puan olarak puanlanmakta ve alınan toplam puan, benlik kavramı puanını oluşturmaktadır. Uygulama, bir uzman tarafından bireysel olarak yapılmaktadır (Cicirelli, 1974).

Ölçek, Cicirelli (1974) tarafından 3-6 yaş grubunda olan 312 çocuktan oluşan bir örneklem uygulanmıştır. Örneklem, çoğunluğu beyaz olan ve tüm sosyo-ekonomik düzeyleri temsil edecek nitelikte olup, orta büyüklükte bir Orta-Batı şehrindeki çocuk yuvaları ve kreşlere devam eden çocuklardan seçilmiştir. Ölçek ayrıca, düşük sosyo-ekonomik düzeyden olan ve devlet okuluna devam eden 4 ve 5 yaş grubundaki 100 siyah çocuğa da uygulanmıştır.

Ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında, iç tutarlılık katsayısına ve tekrar-test güvenilirliğine bakılmıştır. İç tutarlılık katsayısı Kuder-Richardson-20 tekniği kullanılarak hesaplanmıştır ve toplamda .86 olarak bulunmuştur. En yüksek güvenilirlik katsayısı ise, 4 yaş grubundaki beyaz öğrencilerden oluşan örneklemde bulunmuştur (.89).

Test-tekrar test çalışması ise, 4 yaş grubundan olan 23'ü kız 24'ü erkek, 47 beyaz çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Bu çocuklara test, 2 hafta aranın ardından ikinci kez uygulanmıştır ve güvenilirlik katsayısı .70 olarak bulunmuştur (Cicirelli, 1974).

Ölçeğin faktöriyel geçerliliği, ölçeğin tek bir özelliği (ya da benzer birçok özelliği) ölçtüğü maddelerin faktör analizi yapılarak hesaplanmıştır. Faktör analizi, 312 beyaz okul öncesi çocuk ile yapılan alan testinden elde edilen, maddeler arası phi katsayıları düzleminde gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, özgün değerleri 1'den yüksek olan ve hiçbirini yorumlanabilir olmayan 12 faktör çıkarılmıştır. Faktör düzleminin varimax rotasyonu sonucunda, çıkarılacak faktör sayısı 4 olarak belirlenmiştir. İlk iki faktör, sağ el ve sol el pozisyonlarında sırasıyla en çok pozitif cevap alternatifini olan maddeleri içermektedir. Geriye kalan iki faktör ise yorumlanabilir değildir. Bu durumun, cevaplama pozisyonuna ya da yakınsal öncelik durumuna bağlı olup olmadığı belirlenememiştir. Ancak, bu tür cevaplama eğilimlerinin, bütün çocuklar aynı şekilde yanıtlamadığı sürece, toplam skoru sistematik olarak etkilemeyeceği ortaya konulmuştur (Cicirelli, 1974).

2.3.1.1. Ölçeğin Standardizasyon Çalışması

Ölçeğin kullanımı, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması için Cicirelli'den (1974) gerekli izinler alındıktan sonra, öncelikle ölçeğin dilsel eşdeğerlik çalışması yapılmıştır (bkz. Ek-1).

Dilsel eşdeğerliği sağlamak amacıyla ilk aşamada, ölçek, anadili Türkçe, ikinci dili İngilizce olan üç uzman tarafından ayrı ayrı Türkçe'ye çevrilmiştir. Çeviriler yapılırken, hem ifadelerin anlamlarında değişiklik olmamasına hem de çocuklar tarafından kolay anlaşılabilir kelimeler kullanılmasına dikkat edilmiştir. Bu prensipler çerçevesinde hazırlanan bu üç Türkçe form, birleştirilerek tek bir Türkçe form haline getirilmiştir.

İkinci aşamada, anadili İngilizce, ikinci dili Türkçe olan bir uzmandan, oluşturulan Türkçe formun İngilizce'ye çevrilmesi istenmiştir. Tekrar elde edilen İngilizce form, ölçeğin orijinal formu ile karşılaştırılmış ve uyum düzeyi oldukça yüksek bulunmuştur. Son olarak, ölçeğin Türkçe formuna son şekli verilmiş ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına başlanmıştır.

2.3.1.2. Ölçeğin Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması

Okul öncesi çocuklarda benlik kavramı düzeyini ölçmesi beklenen ve dilsel eşdeğerliği sağlanmış olan Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin, oluşturulan Türkçe formu üzerinden geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Çalışma, 5 ve 6 yaş grubundan toplam 142 çocuk ile yapılmıştır. 142 çocuğun uygulama sonuçları üzerinde, Cronbach Alpha, Spearman Brown ve Guttman yöntemleri ile iç tutarlılık katsayıları oluşturulmuştur. Ölçeğin uygulandığı örneklem grubunun çok küçük (5 ve 6 yaş grubu) olması ve uygulamanın uzun sürmesi nedeniyle, test-tekrar test çalışması yapılamamıştır. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda bulunan iç tutarlılık katsayıları, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 10. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin Genel Toplam İçin İç Tutarlılık Katsayıları

	N	r	p
Cronbach α	142	,78	,000
Spearman Brown	142	,79	,000
Guttman	142	,79	,000

Tablo 10'da da belirtildiği gibi, Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin genel toplam güvenilirliğini test etmek üzere hesaplanan iç tutarlılık katsayılarından en yüksek güvenilirliği Spearman Brown ve Guttman (,79) göstermektedir. Bu sonuçlar, APA kriterlerine göre testin güvenilirliğinin yeterli olduğunun göstergesidir.

Ölçekteki 40 maddeden hangilerinin işlediğini belirlemek için, madde-toplam test korelasyonlarına bakılmıştır. Madde-toplam test korelasyon değerleri, aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 11. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin Madde Toplam ve Madde Kalan Değerleri

Madde	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	N	Madde Toplam	Madde Kalan
Madde 1	,74	,44	40	,38	,87
Madde 2	,84	,37	40	,32	,87
Madde 3	,74	,45	40	,29	,87
Madde 4	,72	,45	40	,26	,87
Madde 5	,88	,33	40	,37	,87
Madde 6	,74	,44	40	,39	,87
Madde 7	,92	,28	40	,38	,87
Madde 8	,95	,22	40	,38	,87
Madde 9	,75	,44	40	,31	,87
Madde 10	,75	,43	40	,31	,87
Madde 11	,93	,26	40	,33	,87
Madde 12	,93	,24	40	,31	,87
Madde 13	,89	,31	40	,32	,87
Madde 14	,94	,23	40	,30	,87
Madde 15	,77	,42	40	,58	,87
Madde 16	,96	,20	40	,36	,87
Madde 17	,91	,29	40	,38	,87
Madde 18	,89	,31	40	,48	,87
Madde 19	,89	,32	40	,51	,87
Madde 20	,91	,29	40	,24	,87
Madde 21	,76	,43	40	,24	,88
Madde 22	,57	,50	40	,25	,88
Madde 23	,92	,28	40	,45	,87
Madde 24	,91	,29	40	,22	,87
Madde 25	,89	,31	40	,36	,87
Madde 26	,85	,36	40	,18	,88
Madde 27	,86	,35	40	,46	,87
Madde 28	,94	,23	40	,38	,87
Madde 29	,93	,26	40	,31	,87
Madde 30	,91	,29	40	,39	,87
Madde 31	,87	,34	40	,58	,87
Madde 32	,87	,34	40	,22	,87
Madde 33	,93	,26	40	,41	,87
Madde 34	,92	,27	40	,48	,87
Madde 35	,90	,30	40	,51	,87
Madde 36	,83	,38	40	,61	,87
Madde 37	,89	,32	40	,36	,87
Madde 38	,89	,32	40	,35	,87
Madde 39	,92	,28	40	,52	,87
Madde 40	,68	,47	40	,42	,87

Tablo 11’de de belirtildiği gibi, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile hesaplanan madde-toplam test korelasyonlarına göre, korelasyon değerlerinin ,18 ile ,58 arasında değiştiği ve tüm maddelerin toplam puanla $p < .05$ düzeyinde ilişkili bulundukları belirlenmiştir.

Ölçekte yer alan maddelerin, çocukları ne derece ayırt ettiğini incelemek amacıyla, düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları hesaplanmış ve toplam puana göre belirlenmiş üst %27 ve alt %27’lik grupların madde puanları arasında anlamlı

bir fark olup olmadığını belirlemek için Bağımsız Grup t-Testi kullanılmıştır. t-testi sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 12. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin Üst ve Alt Gruplar Arası Farkını Test Etmek İçin Uygulanan Bağımsız Grup T-Testi Sonuçları

Madde No	Üst Çeyrek			Alt Çeyrek		Karşılaştırma	
	A. Ort.	Std. Sapma	N	A. Ort.	Std. Sapma	sd	t
S1	,92	,27	38	,50	,51	74	4,51(**)
S2	1,00	,00	38	,63	,49	74	4,65(**)
S3	,97	,16	38	,55	,50	74	4,90(**)
S4	,92	,27	38	,58	,50	74	4,70(**)
S5	,97	,16	38	,71	,46	74	4,33(**)
S6	,95	,23	38	,42	,50	74	5,91(**)
S7	1,00	,00	38	,71	,46	74	3,89(**)
S8	1,00	,00	38	,82	,39	74	2,90(**)
S9	,92	,27	38	,53	,51	74	4,23(**)
S10	,95	,23	38	,55	,50	74	4,41(**)
S11	1,00	,00	38	,84	,37	74	2,63
S12	1,00	,00	38	,84	,37	74	2,63(*)
S13	1,00	,00	38	,74	,45	74	3,64
S14	1,00	,00	38	,87	,34	74	2,37
S15	1,00	,00	38	,32	,47	74	8,95(**)
S16	1,00	,00	38	,87	,34	74	2,37(*)
S17	1,00	,00	38	,76	,43	74	3,39(*)
S18	1,00	,00	38	,63	,49	74	4,65(**)
S19	1,00	,00	38	,66	,48	74	4,39
S20	1,00	,00	38	,84	,37	74	2,63(*)
S21	,89	,31	38	,55	,50	74	3,56(**)
S22	,82	,39	38	,39	,50	74	4,11
S23	1,00	,00	38	,76	,43	74	3,39(**)
S24	,97	,16	38	,79	,41	74	2,56
S25	1,00	,00	38	,68	,47	74	4,13
S26	,97	,16	38	,79	,41	74	2,56
S27	1,00	,00	38	,66	,48	74	4,39(**)
S28	,97	,16	38	,84	,37	74	2,01
S29	1,00	,00	38	,84	,37	74	2,63(*)
S30	1,00	,00	38	,76	,43	74	3,39(*)
S31	1,00	,00	38	,58	,50	74	5,19(**)
S32	,95	,23	38	,74	,45	74	2,59(*)
S33	1,00	,00	38	,79	,41	74	3,14(**)
S34	1,00	,00	38	,79	,41	74	3,14(**)
S35	1,00	,00	38	,66	,48	74	4,39(**)
S36	1,00	,00	38	,50	,51	74	6,08(**)
S37	1,00	,00	38	,66	,48	74	4,39(**)
S38	1,00	,00	38	,74	,45	74	3,64(**)
S39	1,00	,00	38	,71	,46	74	3,89(**)
S40	,92	,27	38	,39	,50	74	5,74(**)

**p< .01 *p< .05

Ölçeğin maddelerinin, madde toplam, madde kalan veya madde ayırt edicilik değerlerinin yalnızca birinden bile istatistiksel olarak anlamlı sonuç vermesi, maddelerin ölçekte kalması için yeterli olduğundan, ölçeğin orijinal formu korunarak, hiçbir madde elenmemiştir.

2.3.2. Demografik Bilgi Formu

Bu araştırmada kullanılan Demografik Bilgi Formu (bkz. Ek – 2), araştırmacı tarafından, araştırmanın evrenini oluşturan okullarda (Yahya Kemal Beyatlı İlköğretim Okulu ve Özde Çocuk Yuvası) kullanılan çocuk bilgi formlarından yola çıkılarak geliştirilmiştir. Toplam 9 sorudan oluşan form, katılımcıların; cinsiyet, yaş, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin çalışma durumu, kardeş durumu, okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi, okul öncesi eğitim kurumuna başlamadan önce bakım veren kişi, anne-baba birliktelik durumuna ilişki bilgileri elde etmeye yönelik maddelerden oluşmaktadır.

2. 4. Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanması kapsamında, öncelikle benlik kavramı konusuna ilişkin literatür çalışması yapılmış ve ölçek seçilmiştir. Veriler, Cicirelli (1974) tarafından geliştirilen Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Demografik Bilgi Formu kullanılarak toplanmıştır.

Demografik Bilgi Formu için gerekli olan veriler, her çocuğun okul kayıt dosyasında bulunan bilgi formundan elde edilmiştir. Uygulama, araştırmacı tarafından, gerekli izinler alındıktan sonra, belirlenen gün ve saatlerde yapılmıştır.

Uygulama yapılmadan önce, çocukların kendilerini rahat hissetmeleri ve ortama ısınabilmeleri için, uygulama ile ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Öncelikle ölçek gösterilerek, bunun bir tür oyun olduğu belirtilmiş ve daha sonra neler yapılması gerektiği anlatılmıştır. Hangi resimdeki çocuğun kendisine daha çok benzediğini düşünüyorsa onu göstermesi gerektiği özellikle vurgulanmış ve çocuk hazır olduğunda başlanabileceği belirtilmiştir. Resimlerin altındaki açıklamalar okunurken, hangisinin sosyal açıdan daha kabul edilir nitelikte olduğunu belirten vurgu ve tonlamaların kullanılmamasına dikkat edilmiştir. Uygulama, her çocuğun anlama hızına göre değişmekle birlikte, ortalama 15-20 dakika arasında değişen bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir.

2. 5. Verilerin Çözümlemesi

Araştırma verilerinin toplanmasından sonra, uygulanan Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik-Kavramı Ölçeği puanlanmıştır. Eksik ve/veya hatalı doldurulan ölçek olmadığı için, araştırmaya dahil edilmeyen ölçek olmamıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS for WINDOWS 15.00 paket programı kullanılmış ve analiz sonuçlarının anlamlılığı .05 düzeyinde sınanmıştır.

Verilerin çözümlenmesi ve yorumlanmasında öncelikle, Demografik Bilgi Formu'ndaki sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda, örneklem grubunun genel yapısını tanıtıcı frekans ve yüzde değerleri belirlenmiştir. Bu incelemeden sonra, araştırmanın amaçlarına uygun olarak aşağıdaki çözümler gerçekleştirilmiştir:

1. Okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramlarının cinsiyete, yaşa, annenin çalışma durumuna ve kardeşe sahip olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere İlişkisiz Grup t-Testi tekniği kullanılmıştır.
2. Okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramlarının aile türüne ve anne baba birliktelik durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla İlişkisiz Grup t-Testi tekniğinin non-parametrik karşılığı olan Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Bu tekniğin kullanılmasının sebebi, varyans analizi için yeterli frekansın sağlanamadığı kategoriler bulunması ve kategoriler arasında N sayısı açısından büyük farklılıklar olmasıdır.
3. Okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramlarının anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kuruma devam süresi ve kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi değişkenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla, Tek Yönlü Varyans Analizi'nin non-parametrik karşılığı olan Kruskal Wallis-H Testi uygulanmıştır. Bu tekniğin kullanılmasının sebebi, varyans analizi için yeterli frekansın sağlanamadığı kategoriler bulunması ve kategoriler arasında N sayısı açısından büyük farklılıklar olmasıdır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amaçları kapsamında elde edilen verilerin istatistiksel çözümlemelerine ilişkin bilgilere, bu çözümlemeler sonucunda elde edilen bulgulara ve bu bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

3. 1. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Belirlenmesine İlişkin Bulgular

Okul öncesi çocukların benlik kavramı düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların aritmetik ortalama, aritmetik ortalamanın standart hatası ve standart sapma değerleri belirlenmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucunda, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların aritmetik ortalama değeri 34,239; aritmetik ortalamanın standart hata değeri .472; standart sapma değeri ise 5,623 olarak bulunmuştur.

3. 2. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik-Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan bağımsız Grup t-Testi sonucunda elde edilen bulgular tek bir tabloda toplanarak, Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Puan	Cinsiyet	N	A.Ort	SS.	A. Ht.	t-Testi	
						sd	T
Benlik Kavramı	Kız	72	36,028	3,184	0,375	96,294	,00(*)
	Erkek	70	32,486	6,030	0,828		

(*p<.01)

Tablo 13'te de görüldüğü gibi, çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, kızlarla erkeklerin benlik kavramı puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < .01$). Söz konusu farklılıklar kız öğrencilerin lehine gerçekleşmiştir. Buna göre, kızların benlik kavramı puan ortalamaları, erkeklerin ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksektir.

3. 3. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin bütününden aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının yaşa göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan bağımsız Grup t-Testi sonucunda elde edilen bulgular tek bir tabloda toplanarak, Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Yaşa Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Puan	Yaş	N	A.Ort	SS.	A. Ht.	t-Testi	
						sd	T
Benlik Kavramı	Beş	80	33,287	5,521	0,617	130,794	,02(*)
	Altı	62	35,564	5,565	0,707		

*p<.05

Tablo 14'te de görüldüğü gibi, çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları toplam puanların yaş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, beş yaşındakilerle altı yaşındakilerin benlik kavramı puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Söz konusu farklılıklar altı yaş grubu çocukların lehine gerçekleşmiştir. Buna göre, altı yaşındaki çocukların benlik kavramı puan ortalamaları, beş yaşındaki çocukların ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksektir.

3. 4. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, annenin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin bütününden aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının, annenin çalışma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucunda elde edilen bulgular tek bir tabloda toplanarak, Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Çalışma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Puan	AanneninÇalışma Durumu	N	A.Ort	SS.	A. Ht.	t-Testi	
						sd	T

Benlik Kavramı	Çalışıyor	66	34,318	6,205	0,764	140	,94
	Çalışmıyor	76	34,250	5,133	0,589		

Tablo 15’te de görüldüğü gibi, çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği’nden aldıkları toplam puanların annenin çalışma durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, annesi çalışan çocuklarla annesi çalışmayan çocukların benlik kavramı puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

3.5. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, kardeşe sahip olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği’nin bütününden aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının kardeşe sahip olma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Bağımsız Grup t-Testi sonucunda elde edilen bulgular tek bir tabloda toplanarak, Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Kardeşe Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Puan	KardeşeSahip OlmaDurumu	N	A.Ort	SS.	A. Ht.	t-Testi	
						sd	T
Benlik Kavramı	Var	69	33,681	6,137	0,739	140	,22
	Yok	73	34,849	5,095	0,596		

Tablo 16’da da görüldüğü gibi, çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği’nden aldıkları toplam puanların, kardeşe sahip olma durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t-testi sonucunda, kardeşe sahip olan çocuklarla kardeşe sahip olmayan

çocukların benlik kavramı puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$).

3.6 Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Aile Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, aile türüne göre farklılaşp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nin bütününden aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının, aile türüne göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Mann Whitney-U Testi sonucunda elde edilen bulgular tek bir tabloda toplanarak, Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Aile Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek İçin Yapılan Mann Whitney U Testi Sonuçları

Aile Türü	N	Sıralamalar	Sıralamalar	Mann	z	p
		Ortalaması	Toplamı	Whitney U		
Çekirdek Aile	120	76,26	9151,50	748,500(*)	-3,237	0,01
Geniş Aile	22	45,52	1001,50			

* $p < .01$

Tablo 17'de de görüldüğü gibi, çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları toplam puan ortalamalarının aile türü değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Mann Whitney U testi sonucunda, aile türü çekirdek aile olanlarla aile türü geniş aile olanların benlik kavramı puanları sıralamalar ortalaması arasındaki fark, istatistiksel açıdan .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($p < .01$). Söz konusu farklılıklar çekirdek aileye sahip olan çocukların lehine gerçekleşmiştir. Buna göre, aile türü çekirdek aile olan çocukların benlik kavramları, aile türü geniş aile olan çocuklarından anlamlı derecede daha yüksektir.

3.7. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci problem cümlesi olan, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, annenin eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların sıralamalar ortalamalarının annenin eğitim düzeyine farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda elde edilen bulgular, Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Annenin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	A.Ort. _{sıra}	X ²	sd	p
Benlik Kavramı	İlkokul	17	59,44	10,657(*)	3	0,01
	Ortaokul	10	41,35			
	Lise	73	71,39			
	Üniversite	42	83,75			
	Toplam	142				

*p<.01

Tablo 18'de de görüldüğü gibi, okul öncesi kuruma devam eden çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği puanlarının sıralamalar ortalamalarının, annenin eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda; annenin eğitim düzeyine göre, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($X^2= 10,657$; $sd= 3$; $p< .01$). Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek benlik kavramına sahip olan grubun, annesi üniversite mezunu olan grup olduğu ve bunu sırasıyla annesi lise mezunu olanların, annesi ortaokul mezunu olanların ve annesi ilkokul mezunu olanların takip ettiği görülmektedir.

3.8. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Babanın Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın sekizinci problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, babanın eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların sıralamalar ortalamalarının, babanın eğitim düzeyine farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Babanın Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	A.Ort.sıra	X ²	sd	P
Benlik Kavramı	İlkokul	11	73,64	11,203(*)	3	0,01
	Ortaokul	10	38,45			
	Lise	44	63,95			
	Üniversite	77	79,80			
	Toplam	142				

*p<.01

Tablo 19'da da görüldüğü gibi, okul öncesi kuruma devam eden çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği puanları sıralamalar ortalamalarının, babanın eğitim düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda, babanın eğitim düzeyine göre, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel açıdan .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($X^2= 11,203$; $sd= 3$; $p< .01$). Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek benlik kavramına sahip olan grubun babası üniversite mezunu olan grup olduğu ve bunu sırasıyla babası lise mezunu olanların, babası ilkokul mezunu olanların ve babası ortaokul mezunu olanların takip ettiği görülmektedir.

3.9. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Devam Etme Süresine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın dokuzuncu problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, okul öncesi kuruma devam süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların sıralamalar ortalamalarının, okul öncesi kuruma devam etme süresine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda elde edilen bulgular, tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Devam Süresi Değişkenine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	A.Ort. _{sıra}	X ²	sd	P
Benlik Kavramı	Bir yıl	89	60,66	22,320	3	0,00
	İki yıl	41	82,49			
	Üç yıl ve üzeri	12	114,33			
	Toplam	142				

*p<.01

Tablo 20'de de görüldüğü gibi, okul öncesi kuruma devam eden çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği puanları sıralamalar ortalamalarının, okul öncesi kuruma devam süresi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda, okul öncesi kuruma devam süresine göre, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel açıdan .01 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ($X^2= 22,320$; $sd= 3$; $p< .01$). Grupların sıra ortalamaları dikkate alındığında, en yüksek benlik kavramına sahip olan grubun üç yıl ve üzeri okul öncesi kuruma devam eden grup olduğu ve bunu sırasıyla iki yıldır okul öncesi kuruma devam edenlerin ve bir yıldır okul öncesi kuruma devam edenlerin takip ettiği görülmektedir.

3.10. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden 5 ve 6 Yaş Grubu Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Başlamadan Önce Çocuğa Bakım Veren Kişi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığına İlişkin Bulgular

Araştırmanın onuncu problem cümlesi olan, okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı puanlarının, okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının sınanması amacıyla, örneklem grubunun Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden aldıkları puanların sıralamalar ortalamalarının, okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda elde edilen bulgular, Tablo 21'de sunulmuştur.

Tablo 21. Okul Öncesi Kuruma Devam Eden Çocukların Benlik Kavramı Puanlarının, Okul Öncesi Kuruma Başlamadan Önce Çocuğa Bakım Veren Kişi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	A.Ort. _{sıra}	X ²	sd	P
Benlik Kavramı	Anne	73	79,15	5,720	3	0,06
	Anneanne/Babaanne/yakın akraba	57	64,96			
	Bakıcı ve diğer	12	56,00			
	Toplam	142				

Tablo 21'de de görüldüğü gibi, okul öncesi kuruma devam eden çocukların Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği puanları sıralamalar ortalamalarının, okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişi değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H Testi sonucunda, okul öncesi kuruma başlamadan önce çocuğa bakım veren kişiye göre, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır ($X^2= 5,720$; $sd= 3$; $p> .05$).

BÖLÜM IV

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların benlik kavramlarının, çeşitli sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın evrenini, İstanbul ili Ataşehir ilçesine bağlı Yahya Kemal Beyatlı İlköğretim Okulu ve Özde Çocuk Yuvası'nda anasınıfına devam eden 5 ve 6 yaş grubu çocuklar oluşturmaktadır. Örneklem, evrenden seçilen, 72 kız 70 erkek olmak üzere, 142 çocuktan oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, okul öncesi (3-6 yaş) çocuklar için geliştirilmiş olan Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği (Cicirelli, 1974) ve araştırmacı tarafından geliştirilen Demografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni, benlik kavramıdır. Purdue Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği'nden alınan toplam benlik kavramı puanı, bağımlı değişken olarak ele alınmıştır. Araştırmanın bağımsız değişkenlerini ise, cinsiyet, yaş, annenin çalışma durumu, kardeş durumu, aile türü, anne-baba birliktelik durumu, annenin eğitim düzeyi, babanın eğitim düzeyi, okul öncesi kuruma devam süresi ve okul öncesi kuruma başlamadan önce bakım veren kişiler oluşturmaktadır. Verilerin analizi; bağımsız değişkenlerin iki kategorili olduğu durumlarda İlişkisiz Grup t-Testi ve Mann Whitney-U Testi, bağımsız değişkenlerin üç veya daha fazla kategoriye sahip olduğu durumlarda ise Kruskal Wallis-H Testi kullanılarak yapılmıştır.

Araştırmanın bulgularına göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu kız ve erkeklerin benlik kavramı puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Buna göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 ve 6 yaş grubu kız çocukların benlik kavramı düzeyleri, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden aynı yaş grubu erkek çocuklara oranla daha yüksektir. Güven ve

arkadaşlarının (2004) yaptıkları çalışmada, ilköğretim birinci sınıf kız öğrencilerinin sosyal duygusal uyum düzeylerinin, erkek öğrencilere oranla daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Şeremet'in (2006), 5 ve 6 yaş grubundaki çocukların kendilik algılarını incelediği bir başka çalışmada, erkek çocuklarının, kız çocuklarına kıyasla, bedensel yeterliliklerini daha olumlu algıladıkları görülmüştür. Benlik kavramı ve alt boyutlarının cinsiyet ile ilişkisine dair, farklı araştırma sonuçları olmakla birlikte, önceki çalışmalarda ortaya konulan farkların, benlik kavramının alt boyutlarında ortaya çıktığı görülmektedir. Benlik kavramının bir bütün olarak, toplam benlik kavramı puanı üzerinden incelendiği bu araştırma, daha sonra yapılacak çalışmalarda, alt boyutları da kapsayacak şekilde geliştirilebilir ve cinsiyet değişkeni ile ilgili daha net sonuçlara ulaşılabilir.

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş grubu çocuklar ile 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı puanları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. Buna göre, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş grubu çocukların benlik kavramı düzeyleri, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 5 yaş grubu çocuklara göre daha yüksektir. Allport (Akt: Cevher ve Buluş, 2007), benlik farkındalığının gelişiminin, öğrenme süreci boyunca devam ettiğini öne sürmüştür. Allport(Akt: Cevher ve Buluş, 2007)'a göre, yaşamın ilk yılında "ben" in ne olduğunun ve ne olmadığının öğrenilmesi ve ikinci yılda kimliğin sürekliliğinin anlaşılmasından, üçüncü yılın başlarında benlik saygısının anlaşılmasına kadar, çocuk, benlik duygusuna yavaş yavaş parçalar ekler. 3 yaşından 6 yaşına kadar benlik imajı kavramları ve benliğin diğer unsurları belirginleşir. Bu noktada, çocuklar kendilerinden ne beklendiğini ve iyi ya da kötü insan olmanın ne olduğunu öğrenmeye başlarlar. Benlik kavramının yaş ile ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında, alt boyutların ya da benlik kavramının bütününe incelenmesine bağlı olarak değişen sonuçlar görülmekle birlikte, ergenlik sonu ve genç yetişkinlik dönemlerinde benlik kavramında sistematik bir artış olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanında, ergenlik öncesi dönemde benlik kavramı düzeyinde düşüşler olduğuna dair bulgular da mevcuttur. Bu sonuçlar, benlik kavramının eğrisel bir süreç izlediğini ve ergenlik döneminin başlangıcında ya da ortalarında artmaya başlayabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak bu görüşü destekleyebilecek araştırma sonuçları, birbiriyle tutarlı değildir. Marsh, Smith, Myers ve Owens (1988); Marsh Parker ve Barns (1985); Simmons vd. (1973); Piers ve Harris (1964) tarafından

yapılan dört ayrı çalışma, benlik kavramının; ergenlik döneminin bir bölümünde en düşük seviyeye ulaştığı eğrisel bir yol izlediğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, okul öncesi dönemdeki benlik kavramı gelişiminin yaş ile ilişkisine dair bir genelleme yapmak için yeterli değildir. Ancak bu bulgulardan yola çıkılarak, benlik kavramının, gelecekteki akademik başarıya etkisini inceleyen boylamsal bir çalışma yapılabilir ve bu konuda daha somut bulgulara ulaşılabilir (Cevher ve Buluş, 2007: 56; Marsh, 1988).

Araştırmanın bulgularına göre, aile türü çekirdek aile olan çocukların benlik kavramı düzeylerinin, aile türü geniş aile olan çocukların benlik kavramı düzeylerinden anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgunun, özellikle okul öncesi eğitim alanında çalışan eğitimcilere, çocukların gelişimsel değerlendirmesi konusunda yarar sağlaması beklenmektedir. Geniş aile ve çekirdek aile arasında ortaya çıkan bu farkın, geniş ailede çocuğun model alabileceği kişi sayısının daha fazla olması ve bu kişilerin çocuk yetiştirme tarzları arasındaki tutarsızlıktan kaynaklandığı öne sürülebilir. Aile türünün etkisini daha detaylı olarak inceleyen araştırmalarla, bu konuda daha net bulgulara ulaşılması öngörülmektedir.

Bu araştırma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların benlik kavramları ile annenin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Buna göre, annenin eğitim düzeyi arttıkça, benlik kavramı düzeyi de artmaktadır. Benlik kavramı düzeyi ile babanın eğitim düzeyi arasında da benzer bir ilişki olduğu görülmektedir. Şeremet (2006) tarafından yapılan araştırmada, 5 ve 6 yaş grubundaki çocukların kendilik algıları, çeşitli değişkenler açısından incelenmiş ve anne ve babanın eğitim düzeyi arttıkça, çocuklardaki kendilik algısı düzeyinin de yükseldiği ortaya konulmuştur. Orçan ve Deniz (2004) tarafından yapılan ve okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 6 yaş grubu çocukların sosyal uyum düzeylerinin, bazı değişkenler açısından incelendiği araştırmada, annenin eğitim düzeyi yükseldikçe, çocuklarda sosyal uyum düzeyinin de yükseldiği görülmüştür. Bu sonuçlar, araştırma bulgularını desteklemektedir.

Araştırmanın bulguları, okul öncesi kuruma devam süresi ile benlik kavramı düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Buna göre, 3 yıl ve üzeri süredir okul öncesi kuruma devam eden çocukların benlik kavramı düzeylerinin en yüksek olduğu, bunu sırasıyla 2 ve 1 yıldır devam eden çocukların takip ettikleri

görülmektedir. okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin, Güven ve arkadaşları (2004) tarafından yapılan çalışma, okul öncesi eğitim alan çocukların benlik kavramı düzeylerinin, okul öncesi eğitim almayanlara göre daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, ülkemizde hâlen gerektiği kadar yaygın olmayan okul öncesi eğitimin, erken yaşta başlamasının önemini vurgulaması açısından önem taşımaktadır ve bu kapsamda yapılacak olan araştırmalara ışık tutması beklenmektedir.

Anne-baba birliktelik durumu değişkeni istatistiksel olarak incelenmiştir ancak, anne-babası ayrı olan örneklem sayısı yeterli olmadığından, bu araştırmada bulgularına yer verilmemiştir. Bu değişkenin incelendiği daha geniş örneklemli araştırmalarla, bu konuda önemli bulgulara ulaşılması beklenmektedir.

Bu araştırma, öncelikle okul öncesi eğitimin öneminin vurgulaması açısından önem taşımaktadır. Benlik kavramının okul öncesi dönemde yerleşmeye başlayan bir kavram olduğu, çeşitli araştırmalar ile ortaya konulmuştur. Dolayısıyla, çocuğun bu dönemde yaşayacağı deneyimlerin ve çocuğa nasıl yaklaşıldığının, bireyin yetişkin yaşamındaki benlik kavramını önemli ölçüde etkileyeceği düşünülebilir. Böyle bir etkinin olup olmadığı, okul öncesi dönemdeki benlik kavramının, gelecekteki akademik başarıyı nasıl etkilediğinin incelendiği boylamsal bir çalışma ile ortaya konulabilir. Bunun yanında, araştırma bulgularının, okul öncesi eğitim alanında çalışanlar için bir başvuru kaynağı olması beklenmektedir. Benlik kavramına etki eden değişkenlerin, çocukların gelişimsel olarak değerlendirilmesinde belirleyici etkenler olarak ele alınması önerilebilir ve bu konuda eğitimciler ve anne-babalar bilgilendirilebilir.

Bugüne kadar yeterli sayıda araştırmaya konu olmayan “okul öncesi dönemde benlik kavramı” konusunda önemli bir bilgi kaynağı olması beklenen bu araştırmanın, daha geniş bir örneklemle ve benlik kavramının alt boyutlarının da incelendiği araştırmalar ile genişletilmesi ve bu alandaki kaynak eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Atkinson, R.L., Atkinson, R.C., Smith, E.E., Bem, J., ve Hoeksema, S.N. (1996). *Psikolojiye Giriş*, 12. Baskı, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Bracken, B.A. (Ed.). (1996). *Handbook of Self-Concept – Developmental, Social and Clinical Considerations*, United States of America, John Wiley & Sons, Inc.
- Cevher, F.N. ve Buluş, M. (2007). “Benlik Kavramı ve Benlik Saygısı: Önemi ve Geliştirilmesi”, *Akademik Dizayn*, 2, 52-64.
- Cicirelli, V.G. (1974). *Purdue Self Concept Scale For Children*, Office of Child Development, Purdue University.
- Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Doğusal, N.T. (1987). *İlkokul 5.Sınıf Öğrencilerinde Benlik Kavramının Akademik Başarı Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duru, A. (1995). *İlkokul 5. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları İle Ana Baba Tutumları Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eccles, J., Wigfield, A., Harold, R.D., ve Blumfeld, P. (1993). "Age and Gender Differences In Children's Self and Task Perceptions During Elementary School", *Child Development*, 64, 830-847.

Eder, R. (1990). "Uncovering Young Children's Psychological Selves: Individual and Developmental Differences", *Child Development*, 61, 849-863.

Erdmann, A.E. (2006). *Preschoolers' Self-Concepts: Are they Accurate?*, Unpublished Senior Honors Thesis, The Ohio State University.

Gander, Gardiner. (2001). *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, 4. baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Geçtan, E. (1998). *Psikanaliz ve Sonrası*, 8. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi.

Harter, S. (1998). "The Development of Self-Representations, Eisengerg, N. (edt.), *Handbook of child psychology: Vol.3. Social, Emotional and Personality Development* (553-617), New York: Wiley.

Kağıtçıbaşı, Ç. (1999). *Yeni İnsan ve İnsanlar*, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 11. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları

Keller, A., Ford, L. H., ve Meacham, J.A. (1978). "Dimensions Of Self-Concept In Preschool Children", *Developmental Psychology*, 14, 483-489.

Kotaman, H. (2008), “Özyeterlilik İnancı ve Öğrenme Performansının Geliştirilmesine İlişkin Yazın Taraması”, *Eğitim Fakültesi* 21 (1), 111-133.

Linnenbrink, A. E., ve Pintrich, R. F. (2003). “The Role Of Self-Efficacy Beliefs In Student Engagement and Learning In The Classroom, *Reading & Writing Quarterly*, 19, 119-137.

Livesley, W.J. ve Bromley, D.B. (1973). *Person perception in childhood and adolescence*. London: Wiley.

Marsh, H.W., ve Craven, R.G. (1991). “Self-Concept Of Young Children 5 to 8 Years Of Age: Measurement and Multidimensional Structure, *Journal of Educational Psychology*, 83, 377-392.

Orçan, M. ve Deniz, M. E. (2004). “Anaokuluna Devam Eden 6 Yaş Grubu Çocuklarının Sosyal Uyumlarının İncelenmesi”, *I. International Pre-School Education Conference*, İstanbul.

Pajares, F. (1996). Self-Efficacy Beliefs İn Academic Settings, *Review of Educational Research*, 66, 543-578.

Poloma, M.M. (1993). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, Ankara: Eos Yayıncılık.

Öngay, A. E. (1998). *Anaokuluna Giden ve Gitmeyen İlkokul Öğrencilerinin Benlik Tasarımlarının Karşılaştırılması*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ravid R. ve Sullivan-Temple, K. (1992, April 20-24). “*Enhancing Self-Concept Development In Preschool Children*”, Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, <http://www.eric.ed.gov>, (10 Nisan 2008).

Şeremet, E. Ö. (2006). *Okulöncesi Dönemi Çocuklarının (5-6 yaş) Kendilik Algılarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Turaşlı, N. (2006). *6 Yaş Grubu Çocuklarda “Benlik Algısını Desteklemeye Yönelik Sosyal-Duygusal Hazırlık Programı”nın Benlik Algısı, Sosyal-Duygusal Uyum Düzeyi ile İlköğretime Hazırlık Becerilerine Etkisinin İncelenmesi ve Demoulin Çocuklar İçin Benlik Algısı Testinin (6 Yaş) Türkçeye Uyarlanması*, Basılmamış Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Wallace, R. ve Wolf, A. (2004). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*, İzmir: Punto Yayıncılık.

Wiley, N. (2009). “Bakhtin’s Voices and Cooley’s Looking Glass Self”, *Interdisciplinary Journal For Germanic Linguistics and Semiotic Analysis*, 14(1), 101-21, <http://www.unlv.edu>, (15 Nisan 2008).

Yanbastı, G. (1990). *Kişilik Kuramları*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Yıldız, M. (2006). “Benlik-Kavramı ve Benliğin Gelişiminde Dinin Rolü”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23, 87-127.

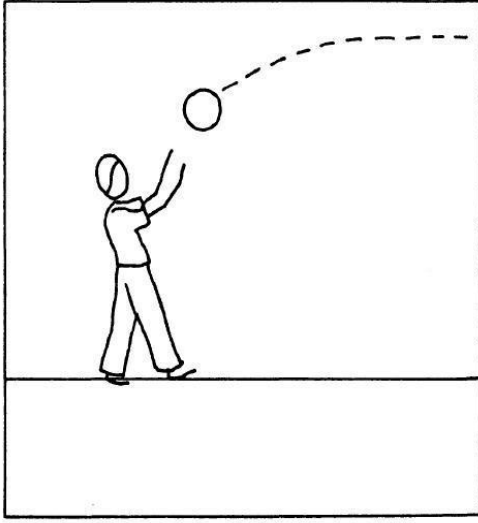
Zincirkıran, Z. (2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 6 Yaş Grubu Çocuklarının Benlik Kavramlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

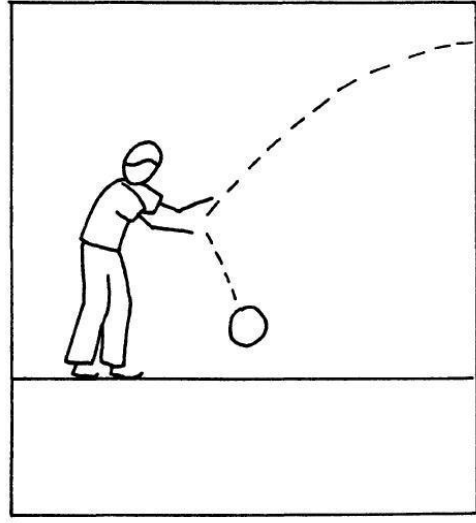
EK – 1: Purdue Okul Öncesi Çocuklar İçin Benlik Kavramı Ölçeği

EK – 2: Demografik Bilgi Formu

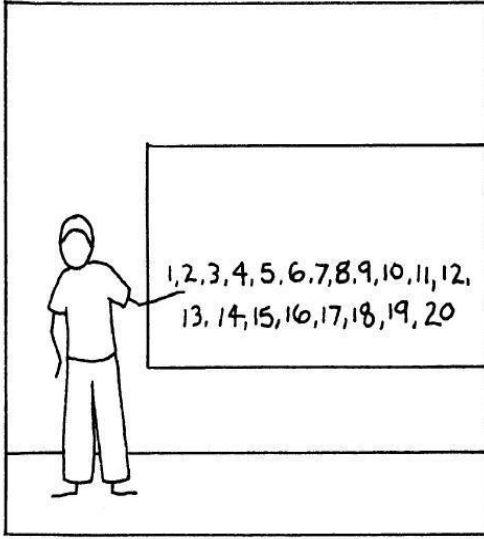
EK - 1: PURDUE ÇOCUKLAR İÇİN BENLİK KAVRAMI ÖLÇEĞİ

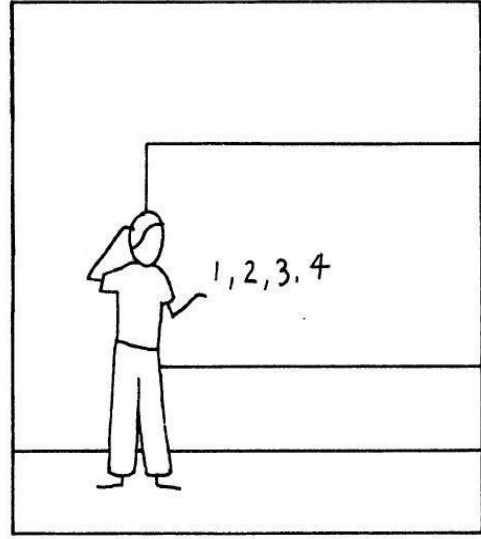
Bu çocuk, bir topu çok iyi yakalayabilir.

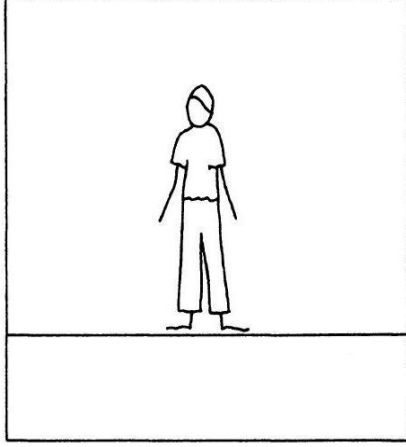
Bu çocuk, bir topu çok iyi yakalayamaz.

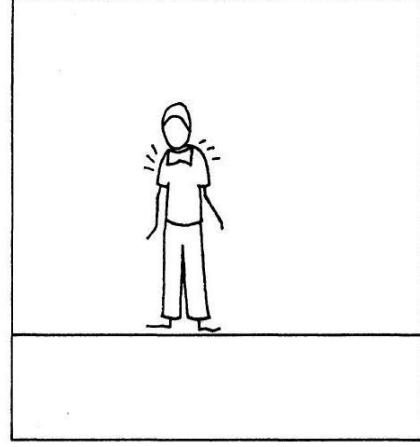
Bu çocuk yirmiye kadar sayabilir.

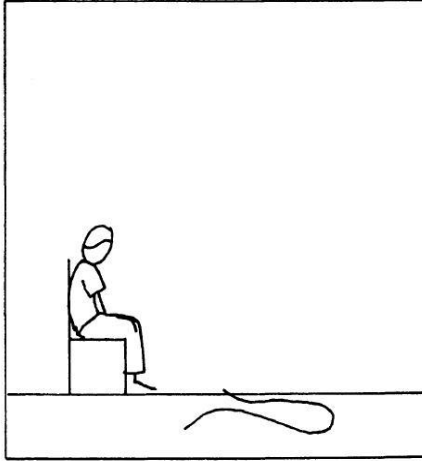
Bu çocuk yirmiye kadar sayamaz.

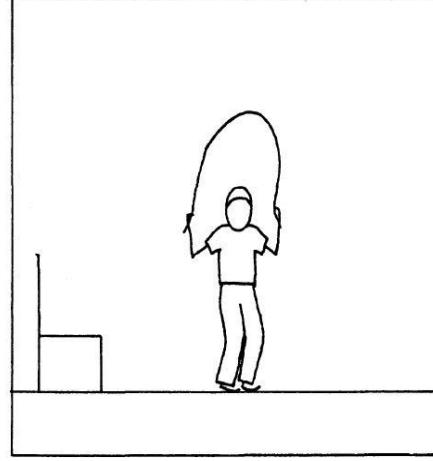
Bu çocuğun giysileri bazen, eski ve kirlı görünür.

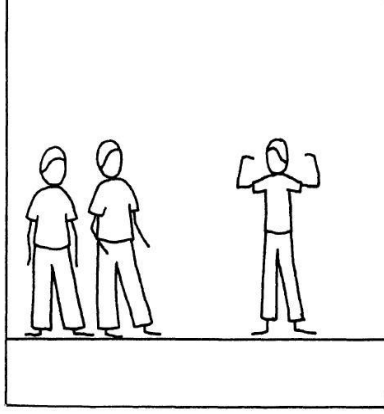
Bu çocuğun giysileri her zaman güzel görünür.

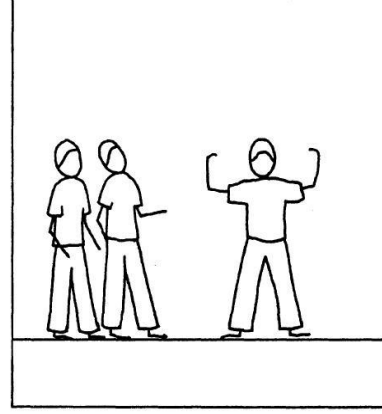
Bu çocuk, çok az şey yaptıktan sonra yorulur.

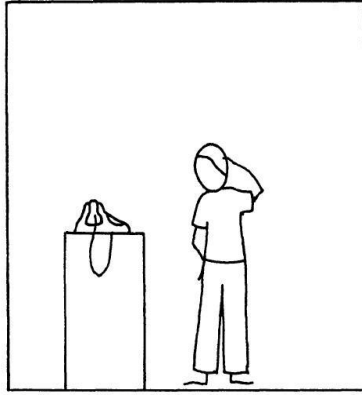
Bu çocuk, yorulmadan birçok şey yapabilir.

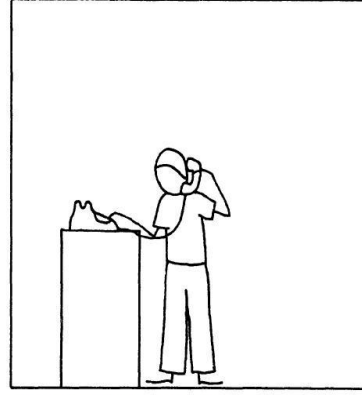
Erkekler ve kızlar, bu çocuğun
güçsüz olduğunu düşünürler.

Erkekler ve kızlar, bu çocuğun
güçlü olduğunu düşünürler.

Bu çocuk, telefonla birini kendi başına arayamaz.

Bu çocuk, telefonla birini kendi başına arayabilir.

EK – 2: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. DOĞUM TARİHİ:

2. CİNSİYETİ :

Kız () Erkek ()

3. ANNE EĞİTİM DURUMU

- () İlkokul
() Ortaokul
() Lise
() Üniversite
() Master/Doktora

4. BABA EĞİTİM DURUMU

- () İlkokul
() Ortaokul
() Lise
() Üniversite
() Master/Doktora

5. ANNE ÇALIŞMA DURUMU

() Çalışıyor () Çalışmıyor

6. KARDEŞLER

DOĞUM TARİHİ

- 1-
2-
3-
4-
5-

7. KAÇ YILDIR OKUL ÖNCESİ KURUMA DEVAM EDİYOR?

() İlk senesi () İki yıldır () Üç veya daha fazla

8. OKUL ÖNCESİ KURUMA BAŞLAMADAN ÖNCE ÇOCUKLA İLGİLENEN KİŞİ?

() Anne () Anneanne / babaanne / yakın akraba () Bakıcı vb.

9. ANNE-BABA AYRI İSE ÇOCUK KİMİNLE YAŞIYOR?

() Anne () Baba () Anneanne () Babaanne
() Diğer